

ไทย

คนไทยลุ่มแม่น้ำของชี่เกียง

ไทยแดง

อาณาเขตของไทยแดง

3

4

Plateau of Xiangkhoang

Thanh Hoa

Tinh Gia

Thay Ninh

Tha Tinh

วัดป่าละเมาะระหว่างทางไปหมู่บ้านเพียงงาโดย

คนไท

ใน
ลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียงตอนบน

รองศาสตราจารย์ ดร. เสมอชัย พูลสุวรรณ*

อารัมภบท

แยงซีเกียง แม่น้ำที่เปรียบเสมือนสายโลหิตสำคัญ หล่อเลี้ยงพื้นที่ภาคกลางของประเทศจีน เกิดจากแควใหญ่ย่อยหลายสาย ที่ถือกำเนิดบนที่สูงทิเบตและซินเกียง ไหลมาบรรจบรวมกันเป็นสายน้ำใหญ่ ไหลผ่านมณฑลเสฉวนและยูนนานทางตะวันตก เลาะเลียบริยมาทางตะวันออกผ่านมณฑลหูเป่ย์, หูหนาน, เจียงซี, อันฮุย, เจียงซู, กระทั่งออกสู่ทะเลที่เซี่ยงไฮ้ในที่สุด, รวมความยาวตลอดลำน้ำสายหลักนี้ หลายพันกิโลเมตร. แยงซีเกียงตอนช่วงต้นน้ำ ไหลวกกลงมาทางใต้ อ้อมผ่านภาคตะวันตกและภาคใต้ของมณฑลเสฉวนกับบางส่วนของภาคเหนือของมณฑลยูนนาน; ช่วงนี้ของแม่น้ำ ซึ่งมักรู้จักกันในอีกชื่อหนึ่งว่า “จินซาเจียง” (แปลว่า “แม่น้ำทรายทอง”) ไหลผ่านสภาพภูมิประเทศที่เป็นเทือกเขาสูงชันสลับซับซ้อนต่อเนื่องลงมาจากที่สูงทิเบต จึงมีกระแสน้ำไหลเชี่ยวกรากในทุกฤดูกาล สองฟากตลิ่งขนบด้วยหน้าผาสูงชัน แทบจะไม่มีที่ราบพอเหมาะกับการทำเกษตรกรรมได้, ดังนั้นจึงไม่น่าประหลาดใจที่จะพบว่าในบริเวณช่วงต้นของแม่น้ำแยงซีเกียงนี้มีประชากรอาศัยอยู่แต่เพียงเบาบางเท่านั้น. พลเมืองส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในแถบนี้คือพวกเผ่า “หยี” (สาขาหนึ่งของ “โลโล”) และชาวเขาเผ่าอื่นๆ ซึ่งเป็นกลุ่มที่พูดภาษาตระกูล ทิเบต-พม่า.

อย่างไรก็ดี เป็นที่น่าสนใจว่าในบริเวณลุ่มน้ำจินซาเจียง ตอนใต้หลีเจียงลงมา ซึ่งเป็นช่วงที่แม่น้ำไหลวกผ่าน ภาคใต้ของมณฑลเสฉวน และภาคเหนือของมณฑลยูนนานพอดินั้น มีกลุ่มคนไทอาศัยอยู่ด้วยจำนวนหนึ่ง. ดินอาศัยของคนไทเหล่านี้ ซึ่งกระจายอยู่ตามแนวแม่น้ำช่วงดังกล่าว ทั้ง

ในฝั่งเสฉวนและฝั่งยูนนาน ถือเป็นสุดเขตแดนด้านตะวันตกเฉียงเหนือ สำหรับการกระจายตัวของดินอาศัย ของกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไทในประเทศจีนปัจจุบัน. คนไทในลุ่มน้ำแยงซีเกียงตอนบน ดำรงชีพด้วยการทำนาต่าปลูกข้าวเป็นหลัก แต่เนื่องจากช่วงต้นของแม่น้ำ แทบจะไม่มีที่ราบริมน้ำใหญ่ที่พอเหมาะแก่การทำนาได้เลย ชาวบ้านคนไทจึงมักมิได้เลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ริมแม่น้ำใหญ่ หากนิยมตั้งหมู่บ้านอยู่ลึกเข้าไปในหุบเขาตามแนวลำห้วยสาขาต่างๆ ซึ่งพอจะมีที่ราบตามริมน้ำห้วย เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์สำหรับใช้ทำนาต่าปลูกข้าวได้.

เท่าที่ผ่านมา มีงานเขียนเกี่ยวกับคนไทในลุ่มน้ำแยงซีเกียงตอนบน ปรากฏอยู่ในบรรณพิภพค่อนข้างน้อย ทั้งนี้เนื่องจากดินอาศัยของคนไทกลุ่มนี้ เป็นดินแดนทุรกันดารยากที่จะเข้าถึงได้; แม้แต่นักวิชาการจีนท้องถิ่นในปัจจุบันที่สนใจศึกษาเรื่องชนกลุ่มน้อย ก็มีเพียงน้อยท่านที่มีโอกาสเข้าไปศึกษาอย่างจริงจังๆ จนถึงในถิ่นที่อยู่อาศัยของคนไทกลุ่มดังกล่าว.

งานเขียนที่ค่อนข้างให้รายละเอียด เกี่ยวกับคนไทในลุ่มน้ำจินซาเจียง เท่าที่มีปรากฏในภาษาตะวันตก ก็คืองานของหมอดอดด์ (William Clifton Dodd, A.D. 1857-1919) เรื่อง *The Tai Race: Elder Brother of the Chinese*¹. โดยมีอยู่สองบทในหนังสือดังกล่าว ที่กล่าวพาดพิงถึงคนไทในลุ่มน้ำแยงซีเกียงตอนบน. หมอดอดด์ได้อ้างถึงข้อความในบันทึกของพันตรีเดวิส นักสำรวจรุ่นก่อนหน้าท่าน ที่ได้กล่าวถึงในเชิงประหลาดใจว่า ได้พบดินอาศัยของคนไทกระจาย

¹ Dodd, W.C., 1996. *The Tai Race, Elder Brother of the Chinese* (first published by the Torch Press, Cedar Rapids, Iowa, in 1923). Bangkok: White Lotus Co., Ltd.

² Davies, H.R., 1909. *Yun-Nan The Link Between India and the Yangtze*. Cambridge: the University Press. p. 210.

ขึ้นไปทางเหนือ จนถึงภาคใต้ของมณฑลเสฉวน. โดยที่คนไทเหล่านั้นได้บอกเล่าประวัติความเป็นมาว่า บรรพบุรุษของพวกตนพากันอพยพมาจากอังวะ (อังวะคือเมืองหลวงของประเทศพม่า ในลุ่มแม่น้ำอิระวดี รุ่งเรืองขึ้นในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 14 ภายหลังการล่มสลายของอาณาจักรพุกาม - ผู้เขียน) เมื่อหลายร้อยปีก่อน; พันตรีเดวิสตั้งข้อสังเกตว่า คนไทกลุ่มนี้ อาจไม่ได้อพยพมาจากเมืองอังวะจริงๆ หากน่าจะเป็นไปได้มากกว่า ที่พวกนี้อพยพมาจากถิ่นของคนไทในรัฐฉาน ซึ่งเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรอังวะในขณะนั้น. โดยที่การเคลื่อนย้ายดังกล่าว คงไม่มีพระสงฆ์ร่วมมาในขบวนด้วย จึงทำให้ทั้งภาษาเขียนและพุทธศาสนาของพวกนี้เสื่อมสูญไป (พันตรีเดวิสคงเข้าใจว่า บรรพบุรุษของพวกนี้คือไทใหญ่ในรัฐฉาน ที่ได้เข้ารับนับถือพุทธศาสนา และมีภาษาเขียนของตนเองอยู่แล้ว ในเวลาที่อพยพเคลื่อนย้ายจากรัฐฉาน ขึ้นมาจนถึงลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียง - ผู้เขียน). นอกจากนี้ เดวิสยังอ้างถึงการนิเฮอร์ ที่เคยระบุว่าได้พบหมู่บ้านของคนไท ตั้งอยู่ในบริเวณสบแม่น้ำยาหลงเจียงกับแม่น้ำแยงซีเกียง (จินซาเจียง); สบแม่น้ำดังกล่าว อยู่ทางตอนใต้สุดของมณฑลเสฉวน.

ในปี ค.ศ. 1918 หมอดอดด์ได้เดินทางจากเชียงใหม่ ขึ้นไปจนถึงถิ่นอาศัยของคนไทในลุ่มน้ำแยงซีเกียงตอนบนที่ "หวู่ต้งฟู" (คืออำเภอหวู่ต้ง ทางภาคเหนือของมณฑลยูนนานในปัจจุบัน). วัตถุประสงค์หลักในการเดินทางครั้งนี้ของท่าน ก็คือเพื่อเผยแพร่คริสต์ศาสนาในหมู่คนไท. รายละเอียดฉบับบันทึกของหมอดอดด์ นอกเหนือจากที่บรรยายเรื่องการเดินทางแล้ว จึงมักเป็นเรื่องราวเกี่ยวข้องกับกิจกรรมเผยแพร่ศาสนา ในหมู่คนพื้นเมืองเสียเป็นส่วนใหญ่. นำเสียตายที่ว่าในบันทึกของท่าน มีรายละเอียดทางชาติพันธุ์วิทยาของคนไทในลุ่มน้ำแยงซีเกียง อยู่แต่เพียงกระท่อนกระแท่นเท่านั้น; ข้อมูลทางชาติพันธุ์ที่เราพอทราบจาก

บันทึกดังกล่าวก็คือ คนไทในลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียงที่หวู่ต้งฟู ของมณฑลยูนนาน ยังคงใช้ภาษาไทยเป็นภาษาพูดในชีวิตประจำวัน แต่ก็ได้นำคำศัพท์จีนเข้ามาใช้ปะปนอยู่บ้างพอสมควร; พวกนี้ไม่มีภาษาเขียนเป็นของตัวเอง และภาษาไทยถิ่นแถบนี้ ก็ไม่มีร่องรอยของการใช้คำบาลี ซึ่งเป็นคำศัพท์ที่รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนาด้วย. ในแง่ของสถาปัตยกรรมบ้านเรือน คนไทกลุ่มนี้อยู่เรือนสองชั้นปลูกติดดิน แบบที่รับอิทธิพลจากจีน. สำหรับเครื่องแต่งกายสตรีวัยรุ่นสาวและเด็กหญิง ได้พากันแต่งแบบจีนเสียหมดแล้ว เหลือแต่เพียงคนแก่ที่ยังแต่งแบบพื้นเมืองอยู่ โดยสตรีสูงอายุมักนุ่งกระโปรงจีบรอบตัว คล้ายกับเครื่องแต่งกายของชนเผ่าม้ง.

นับตั้งแต่หมอดอดด์ได้เขียนรายงานขั้นที่อ้างถึงข้างต้น ก็แทบจะไม่มียานสำรวจอื่นใดอีกที่นำข้อมูลเกี่ยวกับคนไทในลุ่มน้ำแยงซีเกียงตอนบน มาเปิดเผยต่อโลกภายนอก. ผู้เขียนโชคดีที่ได้มีโอกาสเดินทางเข้าไปสำรวจทางชาติพันธุ์จนถึงถิ่นของคนไทในบริเวณดังกล่าว เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2543 ที่ผ่านมา. ซึ่งถ้าหากไม่ใช่เป็นนักวิชาการต่างชาติคนแรกแล้ว ก็คงต้องนับเป็นคนแรกๆ มาก ที่มีโอกาสได้เข้าไปศึกษาจนถึงในพื้นที่ ภายหลังจากคณะมิชชันนารีของหมอดอดด์. ทำให้ได้ข้อมูลพอเรียบเรียงเป็นรายงานขั้นนี้ขึ้นได้. แม้รายงานนี้จะได้เรียบเรียงขึ้น ภายหลังจากงานของหมอดอดด์เกือบหนึ่งศตวรรษ แต่เมื่อเปรียบเทียบสภาพหมู่บ้านและชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่ได้พบเห็นจริง กับสภาพดังกล่าวที่ได้บรรยายไว้ในงานของหมอดอดด์แล้ว ก็ทำให้พอเห็นภาพคร่าวๆ ได้ว่า วิถีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ของคนไทกลุ่มดังกล่าว คงไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก (แม้จะถูกรบกวนช่วงสั้นๆ ในตอนเปลี่ยนแปลงการปกครองและปฏิวัติวัฒนธรรมของประเทศจีน แต่ก็ดูเหมือนว่าชุมชนจะได้

พยายามปรับตัวคืนสู่สภาพเดิมหลังจากนั้น) ซึ่งก็อาจด้วยเหตุผลจากการที่คนไทในบริเวณนี้ อาศัยอยู่ในพื้นที่ทุรกันดาร ติดต่อกับโลกภายนอกได้ยากลำบาก, ซึ่งสถานการณ์ก็คงได้เป็นเช่นนั้นมาช้านานแล้วด้วย แม้ก่อนหน้าที่หมอดอตต์จะเข้าไปถึงพื้นที่.

ผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าไปสำรวจ ดินที่อยู่

“ต้มู” (เป็นภาษาจีนหมายความว่า “เอาแม่ไปจำนำ”; ความเป็นมาของชื่อนี้ ชาวบ้านอธิบายว่า น่าจะเกี่ยวข้องกับในสมัยที่ยังมีพวกเจ้าที่ดินเป็นชาวจีน ชาวบ้านติดหนี้พวกเจ้าที่ดินไม่มีเงินใช้คืน จึงยอมตัวเป็นข้าทาสแทน -ดูรายละเอียดเรื่องนี้ในตอนต่อไป). ที่อำเภอต้าเหยา ผู้เขียนได้เข้าไปศึกษาในหมู่บ้านของคนไทสองแห่ง ชื่อบ้าน “เพียง

นาดอย” (หรือชื่อจีนว่าบ้าน “เกาผิง” ซึ่งแปลว่า “ลานสูง”) และบ้าน “ปาลา” (ไม่ทราบความหมาย). ส่วนที่อำเภอหวู่ตั้ง ผู้เขียนไม่สามารถเดินทางเข้าไปถึงหมู่บ้านคนไทได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลาและสภาพการคมนาคมที่ยากลำบากมาก แต่ก็ยังโชคดีที่ได้มีโอกาสสัมภาษณ์ชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นของอำเภอที่เป็นคนไทหลายท่าน ทำให้ได้ข้อมูลที่น่าสนใจบ้างพอสมควร.

แผนที่แสดงพื้นที่การศึกษา

อาศัยของคนไทในกลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียงตอนบน เป็นบางหมู่บ้าน ในเขต 3 อำเภอทางภาคเหนือของมณฑลยูนนาน, ได้แก่: อำเภอหยงเหริน, ต้าเหยา, และหวู่ตั้ง. สำหรับที่อำเภอหยงเหริน ผู้เขียนได้ไปเยี่ยมชมหมู่บ้านของคนไทแห่งหนึ่ง ชื่อบ้าน

การเดินทางจากนครคุนหมิง เมืองหลวงของมณฑลยูนนาน ไปถึงตัวอำเภอหวู่ตั้ง และอำเภอหยงเหริน กระทำได้สะดวกทางรถยนต์, โดยอำเภอหวู่ตั้งตั้งอยู่ทางทิศเหนือ ห่างจากคุนหมิงตามเส้นทางรถยนต์ประมาณ 100 กิโลเมตร และ

อำเภอหยางเทรินก็อยู่ถัดจากห้วยตั้งขึ้นไปทางตะวันตกเฉียงเหนือ อีกประมาณ 200 กิโลเมตร บนเส้นทางสายเดียวกัน. การเดินทางช่วงแรกๆจากคุณหมิงไปจนถึงตัวอำเภอทั้งสองค่อนข้างสะดวก แต่ที่ยากลำบากจริงๆ คือช่วงการเดินทางจากตัวอำเภอไปยังหมู่บ้านต่างๆ ของคนไท. บ้านตี้มู่ตั้งอยู่ริมลำห้วยสาขาของแม่น้ำจินซาเจียง ในตำบลบ้านม้า ห่างจากตัวอำเภอหยางเทรินราว 80 กิโลเมตร: จากบ้านม้าสามารถเดินทางต่อไปด้วยรถยนต์ ตามถนนเลียบริมลำห้วยและเลียบริมแม่น้ำจินซาเจียง จนถึงบ้านปลาและบ้านเพียงนาโดยด้วยระยะทางราวประมาณเท่ากัน โดยไม่ต้องอ้อมผ่านตัวอำเภอต้าเหยา (หมู่บ้านปลาและเพียงนาโดย แม้ขึ้นสังกัดกับอำเภอต้าเหยา แต่ที่ตั้งของหมู่บ้านก็อยู่ห่างตัวอำเภอมก และการเดินทางไปยังหมู่บ้านเส้นทาง

ที่สะดวกที่สุดก็คือเส้นทางที่ผู้เขียนใช้). บ้านปลาและเพียงนาโดย ตั้งอยู่ริมลำห้วยสายเดียวกันคือห้วยโปโล่ ซึ่งเป็นลำน้ำเล็กๆ อีกสาขาหนึ่งของจินซาเจียง, โดยที่บ้านปลาตั้งอยู่บริเวณปากลำห้วยที่พบกับแม่น้ำจินซาเจียง ส่วน

บ้านเพียงนาโดยอยู่ลึกเข้าไปตามลำห้วยอีกประมาณ 9 กิโลเมตร ระหว่างหมู่บ้านทั้งสองยังมีหมู่บ้านคนไทเรียงอยู่ริมลำห้วยอีกสามสี่แห่ง ชาวบ้านในหมู่บ้านเหล่านี้ อาศัยทำนาคำตามที่ราบแคบๆ ริมลำห้วย. สำหรับบริเวณเหนือจาก

หมู่บ้านเพียงนาโดยขึ้นไปทางต้นลำห้วยโปโล่ ไม่มีหมู่บ้านของคนไทอีกแล้ว เนื่องจากเป็นช่วงที่ลำห้วยไหลผ่านภูเขาสูงชัน ไม่มีหุบที่ราบพอที่จะใช้ทำนาได้.

การเดินทางจากตัวอำเภอหยางเทรินไปยังหมู่บ้านเหล่านั้น กระทำได้ค่อนข้างปลอดภัยเฉพาะในฤดูแล้ง ตามเส้นทางรถยนต์ที่ทุรกันดารมาก เนื่องจากถนนดังกล่าวจำเป็นต้องตัดเลาะเลียบบไปตามเทือกเขาและหน้าผาสูงชัน เกือบตลอดทั้งเส้นทาง โดยที่สภาพถนนก็ไม่สู้ดีนัก; ระหว่างการเดินทาง จึงมีอยู่บ่อยครั้งที่เราได้พบตัวเองว่ากำลังอยู่ในรถที่แล่นอยู่บนเส้นทางขรุขระ ที่แคบจนรถเล็กก็แทบจะสวนกันไม่ได้ และเส้นทางนั้นแขวนอยู่กลางหน้าผาสูงชัน ยาวต่อเนื่องกันบางครั้งถึงหลายกิโลเมตร โดยที่ด้านหนึ่งของถนนคือ

บ้านปลา ตั้งอยู่บนเขา ปากลำห้วยที่พบกับแม่น้ำจินซาเจียง ผันหน้าผาอันสูงชัน ส่วนอีกด้านหนึ่งคือลำห้วยหรือบางครั้งก็คือแม่น้ำจินซาเจียง ที่กำลังไหลเกรี้ยวกราด เห็นลิวลิวเป็นหุบเหวอยู่เบื้องล่าง ต่ำจากแนวถนนที่รถกำลังวิ่งอยู่ลงไปนับร้อยเมตร.

หยางเทรินเป็นอำเภอปกครองตนเองของ

ชนชาติไทย ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของมณฑลยูนนาน บริเวณที่ต่อแดนกับมณฑลเสฉวน; ประชากรส่วนใหญ่ของอำเภอนี้เป็นชาวไทย โดยมีคนไทอาศัยอยู่ใน 2 ตำบล คือตำบล หุ้งซิง และตำบลบ้านม้า; หมู่บ้านตมู่ซึ่งผู้เขียนได้เข้าไปสำรวจ อยู่ในเขตตำบลบ้านม้า. สำหรับบ้านเพียงนาถอยและบ้านปลา อยู่ในเขตตำบล “บ้านแปง” ซึ่งเป็นตำบลปกครองตนเองของไทยกับลีซอ ในอำเภอต้าเหยา. ผู้เขียนทราบมาว่า ในเขตมณฑลเสฉวน อีกฟากหนึ่งของแม่น้ำจินซาเจียง ก็มีหมู่บ้านของคนไทกระจายอยู่เช่นกัน แต่ไม่มีโอกาสจะสืบรายละเอียดได้ในการสำรวจคราวนี้.

คนไทแห่งลุ่มแม่น้ำจินซาเจียงมาจากไหน?

คนไทในลุ่มน้ำจินซาเจียงเรียกตัวเองว่า “โต”³ โดยไม่มีคำขยายพ่วงท้าย อย่างเช่น “โตไหลง” (ไทใหญ่ในรัฐฉานของพม่า), “โตเหนอ” (ไทเหนือในเขตใต้ของมณฑลยูนนาน) หรือว่า “โตคำตี้” (ไทคำตี้ในรัฐกะฉิ่นของพม่า). ตามปกติกลุ่มคน “โต” ที่เรียกชื่อตัวเองโดยมีคำขยายพ่วงท้ายอย่างเฉพาะเจาะจง เช่นที่ได้ยกตัวอย่างมาข้างต้น มักเป็นพวกที่อยู่ร่วม หรือได้สัมพันธ์ติดต่อกับคนกลุ่มอื่น ที่เรียกตัวเองว่า “โต” เช่นกัน, หากมีความผิดแผกกันบ้างในแง่ภาษาและวัฒนธรรม จึงจำเป็นต้องใช้คำขยายเพื่อบ่งบอกอัตลักษณ์ให้ทราบว่าตนเป็นสมาชิกของกลุ่มใด. การที่คนไทในลุ่มน้ำจินซาเจียงเรียกชื่อกลุ่มของตัวเองว่า “โต” โดดๆ จึงน่าจะแสดงให้เห็นว่า พวกนี้เป็นกลุ่มที่อยู่โดดเดี่ยวจาก “โต” อื่นๆ มาแล้ว

ช้านานพอสมควร ซึ่งก็สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศที่ค่อนข้างถูกตัดขาดจากโลกภายนอก ตามที่ได้กล่าวถึงแล้วข้างต้น; ส่วนที่ว่าพวกนี้จะเคยเรียกชื่อกลุ่มของตัวเองว่า “โต” โดยมีคำขยายพ่วงท้ายบางอย่าง มาก่อนหน้าที่จะอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่หรือไม่ แม้เป็นประเด็นที่น่าสนใจ แต่ก็ยังไม่มีหลักฐานที่จะช่วยการสืบค้นได้ในขณะนี้.

ในแง่ของภาษา จนถึงปัจจุบันก็ยังไม่มียุทธศาสตร์การวิเคราะห์เปรียบเทียบ ตามหลักวิชาภาษาศาสตร์ ที่สามารถยืนยันได้อย่างเป็นกิจจะลักษณะว่า ภาษาพูดของคนไทในลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียง ใกล้ชิดเป็นพิเศษกับภาษาพูดสาขาย่อยสาขาใด ในตระกูลภาษาไท⁴. หมอดอดัดได้เคยตั้งข้อสังเกตว่า ภาษาของพวกนี้คล้ายกับภาษาของพวก “โยน” (คือคนไทในล้านนา ซึ่งในความหมายกว้าง อาจหมายรวมถึงพวก “โตจีน” ในเชิงดูด้วย) ซึ่งในปัจจุบันนักภาษาศาสตร์จัดเข้าอยู่ในกลุ่มภาษาถิ่นไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้, แต่ก็ไม่ได้เปรียบเทียบกับภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้อื่นๆ ทางตอนเหนือของเอเชียอาคเนย์, อย่างเช่นภาษา “โตไหลง” (ไทใหญ่) หรือว่า “โตเหนอ” (ไทเหนือ) และภาษาไทสาขาอื่นๆ ทางตอนใต้ของประเทศจีน ว่าคล้ายคลึงหรือแตกต่างกันมากนักน้อยเพียงใด. พันตรี เดวิสสันนิษฐานว่าบรรพบุรุษของคนไทในลุ่มน้ำจินซาเจียงอพยพมาจากรัฐฉานของพม่า แต่ก็ไม่ได้ให้ข้อเปรียบเทียบเช่นกันว่า ภาษาของพวกนี้คล้ายคลึงหรือแตกต่างอย่างไร จากภาษาของคนไทใหญ่ในรัฐฉาน.

จากการที่ผู้เขียนได้สัมภาษณ์ผู้รู้ท้องถิ่น

³ ขณะที่เรียกกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆว่าเป็นพวก “ซ่า” อย่างเช่นเรียกคนจีนว่า “ซ่าฮั่น” และเรียกเผ่าโลโลว่า “ซ่าหลี่”. คำว่า “ซ่า” ในความหมายของคนไทลุ่มน้ำจินซาเจียง หมายถึง “คนอื่น” ไม่ได้หมายถึง “ซี้ซ่า” อย่างที่มักเข้าใจกันทั่วไป.

⁴ ศาสตราจารย์ หลี่ฟังกุ้ย ได้เสนอเกณฑ์ทางภาษาศาสตร์เพื่อใช้จำแนกภาษาถิ่นตระกูลไท, โดยภายใต้เกณฑ์ดังกล่าว ภาษาถิ่นในกลุ่ม “ไท” (ที่แยกตัวจากกลุ่ม “ก้า-สูย” แล้ว) จำแนกได้เป็นสามสาขาย่อยคือ: เหนือ, กลาง และตะวันตกเฉียงใต้ วิธีจำแนกแบบดังกล่าว เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ มากกว่าวิธีจำแนกแบบอื่นๆ (คววดู: Li, Fang-Kuei, 1977. *A Handbook of Comparative Tai*, Oceanic Linguistics Special Publication No.15, Honolulu: University Press of Hawaii.).

หลายท่านในหลายหมู่บ้าน พอได้ข้อสังเกตว่าภาษาพูดของคนไทในแถบลุ่มน้ำจิงซาเจียง แม้อาจมีสำเนียงผิดแผกกันอยู่บ้างในต่างหมู่บ้าน แต่ก็มีความผิดเพี้ยนกันแต่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ชาวบ้านต่างหมู่บ้านสามารถสื่อสารเข้าใจกันได้ดีโดยตลอด ทำให้เห็นว่าภาษาพูดของพวกเขา หากกล่าวโดยกว้างๆ น่าจะถูกจัดเข้าอยู่ในกลุ่มเดียวกันได้ทั้งหมด. ผู้เขียนได้สัมภาษณ์คุณลุง จางจู่เหยว อายุ 64 ปี ซึ่งเป็นชาวอำเภอหวู่ต้ง ได้เคยไปทำงานในเขตไตคองซึ่งเป็นถิ่นของพวกเขา “ไตเหนอ” ในมณฑลยูนนานอยู่หลายปี รู้ภาษา “ไตเหนอ” ดีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ได้รับการยืนยันจากท่านว่า ภาษาไทในลุ่มน้ำจิงซาเจียงเกือบจะเหมือนกันกับภาษา “ไตเหนอ”. โดยในปัจจุบันตัวท่านยังได้เปิดสอนวิชาภาษาเขียน “ไตเหนอ” ให้กับคนไทแถบอำเภอหวู่ต้งด้วย เพราะคนไทในลุ่มน้ำจิงซาเจียงมีแต่ภาษาพูด ไม่มีตัวอักษรใช้ของตนเองมาก่อน. ชาวบ้านและข้าราชการท้องถิ่นที่เป็นชาวไทยอีกหลายคน ที่เคยเข้าไปถึงเขตไตคอง (ถิ่นของ “ไตเหนอ”) และสิบสองพันนา (ถิ่นของ “ไตลื้อ”) ของมณฑลยูนนาน ยืนยันตรงกันว่า ภาษาถิ่นไทในลุ่มน้ำจิงซาเจียงคล้ายภาษา “ไตเหนอ” สามารถสื่อสารกันได้ว่าเรื่องเกือบตลอด แต่จะมีสำเนียงและศัพท์ค่อนข้างต่างจากภาษา “ไตลื้อ” (ซึ่งก็เป็นภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้เช่นกัน) ทำให้คุยกันได้เข้าใจน้อยกว่ากันมาก.

จากข้อมูลทั้งหมดที่ได้กล่าวมา ถึงแม้ว่าเรายังคงขาดการเปรียบเทียบทางภาษาศาสตร์อย่างเป็นระบบในขณะนี้ แต่ก็คงพอกล่าวได้อย่างมั่นใจพอสมควรว่า ภาษาไทถิ่นในลุ่มน้ำจิงซาเจียงจัดอยู่ในตระกูลภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้, เช่นเดียวกับภาษา “ไตหลง”, “ไตเหนอ”, “ไตคำตี้”, “ไตลื้อ”, “ไตซิ่น”, “ไตโยน”, “ลาว”, “ไทยสยาม”, ฯลฯ. โดยน่าจะมีความใกล้ชิดมากเป็นพิเศษกับภาษากลุ่ม “ไตเหนอ” ในเขตไตคองของ

มณฑลยูนนาน. ข้อสันนิษฐานนี้สอดคล้องกับประวัติศาสตร์บอกเล่าในท้องถิ่นด้วย ดังจะได้กล่าวถึงต่อไปข้างหน้า.

คนไทในลุ่มน้ำแยงซีเกียงอาศัยอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้าน. ในปัจจุบันคำว่า “หมู่บ้าน” ในประเทศจีน มีความหมายต่างกันเป็นสองนัยยะ. นัยยะแรกคือหมายถึงหมู่บ้านธรรมชาติ ที่ชาวบ้านตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกัน โดยที่บริเวณรอบๆ ก็เป็นพื้นที่ทำเกษตรกรรม ซึ่งเป็นความหมายของ “หมู่บ้าน” ที่มักเข้าใจกันโดยทั่วไป. ส่วนความหมายในอีกนัยยะหนึ่ง คือหมายถึงหมู่บ้านบริหาร ซึ่งเป็นหน่วยปกครองระดับย่อยลงมาจากตำบลตามระบบราชการจีนสมัยใหม่. ยกตัวอย่างเช่นบ้าน “เกาผิง” (“เพียงนาดอย”) ที่ผู้เขียนได้เข้าไปศึกษาเป็นหมู่บ้านธรรมชาติของคนไท และก็เป็นที่ทำกาของหมู่บ้านบริหารภายใต้ชื่อเดียวกันด้วย; หมู่บ้านบริหารเกาผิงประกอบด้วย 10 หมู่บ้านธรรมชาติ. ในจำนวนนี้เป็นหมู่บ้านของคนไท 3 แห่ง, ของม้ง 2 แห่ง, และของหยี 5 แห่ง. หมู่บ้านธรรมชาติอีก 2 แห่งของคนไท นอกจากบ้านเพียงนาดอย ที่อยู่ภายใต้หมู่บ้านบริหารเกาผิงก็คือ บ้านห้วยโปโล่ และ บ้านหลวง (หรือที่บางครั้งชาวบ้านเรียกว่า “เมืองหลวง”) ซึ่งตั้งอยู่ริมลำห้วยสายเดียวกัน ไม่ห่างไกลจากกันมากนัก; สำหรับหมู่บ้านธรรมชาติของพวกเขาหยีและม้งอีก 7 แห่ง ตั้งกระจายอยู่ห่างจากกันมากบนภูเขาสูง แต่ก็ขึ้นสังกัดกับหมู่บ้านบริหารเกาผิงเช่นเดียวกัน. บ้านเพียงนาดอย ซึ่งเป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านบริหารดังกล่าว เป็นที่ตั้งของโรงเรียนประถมและที่ทำกาตำบลด้วย ซึ่งคณะของเราก็ได้อาศัยเป็นสถานที่พัก ขณะใช้ชีวิตอยู่ในหมู่บ้าน. เด็กที่มาเข้าโรงเรียนถ้าหากมาจากหมู่บ้านไกลๆ ก็จำเป็นต้องมาอยู่ประจำ ไม่สามารถไป-กลับได้ เนื่องจากระยะทางที่ห่างไกล. โดยนำเสบียงอาหารแห้งเท่าที่ทำได้จากบ้านของตนเอง มาบริจาคให้กับทาง

โรงเรียน สำหรับใช้ทำอาหารเลี้ยงเด็กนักเรียนที่
อยู่ประจำ.

สมัยก่อนหน้าที่ประเทศจีนจะเปลี่ยนแปลง
การปกครองสู่ระบอบคอมมิวนิสต์ ในกลางคริสต์
ศตวรรษที่ 20 คนไทในลุ่มน้ำแยงซีเกียง ในบริเวณ
ที่ผู้เขียนได้เข้าไปสำรวจ ไม่มีหน่วยปกครองของ
ตนเองสูงกว่าระดับหมู่บ้านธรรมชาติ. หัวหน้าหมู่บ้าน
แต่ละแห่ง เรียกว่า “แก่บ้าน” ไม่ขึ้นแก่กัน,
แต่ขึ้นกับหัวหน้าใหญ่กว่า ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตาม
ระบบราชการของจีน และมักเป็นชาวจีนหรือโลโล.
สำหรับที่บ้านเพียงนาดอยในสมัยก่อน แก่บ้านจะ
เลือกจากชายผู้มีวุฒิภาวะในหมู่บ้าน และใช้ระบบ
ผลัดเปลี่ยนกันดำรงตำแหน่ง; แก่บ้านอาจมีผู้ช่วย
ได้ 1-2 คน เรียกว่า “โถส่ง”. แก่บ้านและผู้ช่วย
นอกจากทำหน้าที่ปกครองดูแลหมู่บ้านแล้ว ยังทำ
หน้าที่เกี่ยวข้องกับทางราชการจีน ในการเกณฑ์แรงงาน
ชาวบ้านและเก็บภาษีส่งให้หลวงด้วย.

ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ ถึงแม้คนไทใน
แถบนี้จะไม่มีการวัดว่า ได้เคยมีหน่วยปกครองของ
ตนเองสูงกว่าระดับหมู่บ้าน แต่กลับรู้จักและใช้คำว่า
“เมือง” อย่างแพร่หลาย. ยกตัวอย่างเช่นมี
หมู่บ้านธรรมชาติของคนไทแห่งหนึ่ง ในสังกัดหมู่บ้าน
บริหารเกาผิง ใช้ชื่อว่า “เมืองหลวง” (ที่บาง
ครั้งก็เรียกว่า “บ้านหลวง”) ทั้งที่หมู่บ้านนี้แห่ง
ก็มีขนาดไม่ใหญ่นัก เพียงห้าสิบกว่าหลังคาเรือน
เท่านั้น และเท่าที่ผู้เขียนได้ลองสอบถามประวัติ
ดู ก็ปรากฏว่าหมู่บ้านนี้มีได้มีความสำคัญเป็น
พิเศษแต่อย่างใด ในแง่ของการเป็นหน่วยปกครอง
ซ้ำยังจะเป็นหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นใหม่กว่าบ้านเพียงนา
ดอยด้วย. อีกตัวอย่างหนึ่งคือบริเวณปากห้วยโปโล
ใกล้กับบ้านปลา เดิมก็มีหมู่บ้านของคนไทอีกแห่ง
หนึ่งชื่อว่า “เมืองว่านเจ้”. ผู้เขียนได้รับคำอธิบาย
จากคนท้องถิ่นว่า “ว่าน” หมายถึง “บ้าน” ส่วน
“เจ้” หมายถึง “กำแพง”; ดังนั้น “ว่านเจ้”
จึงหมายถึงหมู่บ้านที่มีกำแพงล้อมรอบ ในความ

หมายคล้ายกันกับ “เชียง” ที่พบใช้กันแพร่หลาย
ในคนไทหลายกลุ่ม; แต่ทั้งนี้และทั้งนั้น “เมืองว่าน
เจ้” ที่ปากห้วยโปโล ตามคำบอกเล่าของชาวบ้าน
ก็ไม่ได้เคยเป็นชุมชนสำคัญ ที่เป็นศูนย์กลางของ
ชุมชนอื่นๆ และก็ไม่มีเคยมีกำแพงล้อมรอบแต่อย่าง
ใดด้วย.

เมื่อผู้เขียนพยายามทั้งสอบถามและสอบ
ทาน ความหมายของคำว่า “เมือง” จากชาวบ้าน
หลายๆคน ในหลายหมู่บ้าน ก็ปรากฏว่าได้รับคำ
ตอบคล้ายกัน คือ “เมือง” ก็หมายถึงหมู่บ้านนั้น
เอง เพียงแต่ว่าหมู่บ้านบางแห่งมีขนาดใหญ่กว่า
แห่งอื่นๆ จึงถูกเรียกว่า “เมือง”. ไม่มีชาวบ้าน
คนใดให้ความหมายว่า “เมือง” คือศูนย์กลางของ
หน่วยปกครอง ที่มีหมู่บ้านหลายๆ แห่งอยู่ภาย
ใต้อำណัติ, และตามความรับรู้ของชาวบ้าน ก็ไม่
เคยมีศูนย์กลางของหน่วยปกครองเช่นนั้น ที่เป็น
ของคนไท ปรากฏอยู่ในพื้นที่มาก่อนด้วย.
จากปรากฏการณ์ที่ได้พบในภาคสนามดังกล่าว
ทำให้เราพออนุมานได้ว่าชาวบ้านแถบนี้ในปัจจุบัน
คงไม่ได้รู้จัก “เมือง” ตามความหมายที่เรามักเข้าใจ
กันโดยทั่วไป สำหรับในระบบปกครองแบบของ
ไทโบราณ, และบางที “เมือง” ของคนไทในบริเวณ
ที่ผู้เขียนได้เข้าไปสำรวจคราวนี้ ก็อาจจะไม่เคย
มีความหมายเช่นนั้นมาก่อนด้วย.

ถ้าหากขออนุมานตามที่กล่าวข้างต้นนั้น
ถูกต้อง สมมุติฐานที่น่าจะเป็นไปได้ต่อไปก็คือ
คำว่า “เมือง” ที่ใช้กันในลุ่มน้ำจีนซาเจียงในปัจจุ
บัน อาจเป็นเพียงซากฟอสซิลที่เหลือตกค้างอยู่ใน
ภาษา, ทั้งนี้ถ้าหากจะเชื่อตามประวัติบอกเล่าที่ว่า
คนไทในแถบนี้ได้อพยพมาจากถิ่นอื่น, และ ณ
“ถิ่นอื่น” ดังกล่าวนั้น บรรพบุรุษของพวกเขาอาจ
เคยมี “เมือง” ในฐานะที่เป็นหน่วยปกครองระดับ
สูงกว่าหมู่บ้านมาก่อน, แต่เมื่อได้พากันอพยพมา
อยู่ในลุ่มน้ำจีนซาเจียงแล้ว พวกนี้ไม่มีโอกาสที่จะ
สร้างเครือข่ายการปกครองระดับเมืองขึ้นมาอีกใน

ความเป็นจริง, แต่ได้แต่ทิ้งร่องรอยของคำว่า “เมือง” (หรือชื่อซึ่งอาจจะเป็นชื่อเมืองดั้งเดิมก่อนที่จะอพยพมา) ตกค้างอยู่ในรูปของคำศัพท์สำหรับใช้เรียกหมู่บ้านขนาดค่อนข้างใหญ่บางแห่ง.

ดังได้กล่าวแล้วข้างต้นจากบันทึกของพันตรีเดวิสว่า คนไทยในแถบจีนซาเจียง มีประวัติบอกเล่าว่า บรรพบุรุษของพวกตนอพยพมาจากอังวะ ซึ่งเดวิสสันนิษฐานว่าน่าจะมาจากรัฐฉานมากกว่า. ประวัติศาสตร์บอกเล่าในบันทึกของเดวิสดังกล่าวได้รับการยืนยันจากข้อมูลภาคสนามในการสำรวจคราวนี้ด้วย. ชาวบ้านคนไหนหมู่บ้าน “ตี้มู่” และบริเวณใกล้เคียงในแถบตำบลบ้านม้า ได้มีความรับรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของบรรพบุรุษของพวกตนร่วมกันอย่างหนึ่งว่า พวกตนมี “พ่ออังวะ แม่จิงตง” หรือบางครั้งก็ว่า “ปู่อังวะ ย่าจิงตง”, และสาเหตุที่ต้องอพยพมาอยู่ในลุ่มน้ำจีนซาเจียง ก็เพื่อหลบหนีภัยสงคราม. คำว่า “อังวะ” ในที่นี้ น่าจะหมายถึงราชอาณาจักรอังวะในประเทศพม่าอย่างไม่ต้องสงสัย ส่วนคำว่า “จิงตง” ศาสตราจารย์ เจีย แยนจง (ยรรยง จิระนคร) ผู้เชี่ยวชาญเรื่องประวัติศาสตร์ของคนไทยในประเทศจีน ซึ่งร่วมอยู่ในคณะสำรวจด้วย ให้ความเห็นว่าน่าจะหมายถึงอำเภอจิงตง (Jingdong) ในปัจจุบัน ซึ่งโดยตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ ตั้งอยู่ระหว่างแม่น้ำล้านช้าง (คือแม่น้ำโขงตอนบน) กับช่วงต้นน้ำของแม่น้ำแดง (หยวนเจียง), และอยู่กึ่งกลางระหว่างดินแดนไตคัง กับโค้งแม่น้ำจีนซาเจียง ช่วงที่ไหลวกผ่านภาคใต้สุดของมณฑลเสฉวน (ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของคนไทยในลุ่มน้ำจีนซาเจียงในปัจจุบัน). อำเภอจิงตงดังกล่าวนี้ เคยเป็นถิ่นของคนไทมาก่อน และในเอกสารประวัติศาสตร์จีนสมัยราชวงศ์หมิง ระบุว่าได้เคยถูกกองทัพไทจากอาณาจักร “หลูซวน” (ไตคัง) ยกมาโจมตีด้วย (รายละเอียดเรื่องนี้จะได้กล่าวถึงต่อไปข้างหน้า).

อย่างไรก็ดี เมื่อผู้เขียนสอบถามประวัติ

ความเป็นมาของหมู่บ้าน จากชาวบ้านคนไหนอีกหมู่บ้านหนึ่ง คือที่บ้านเพียงนาโดยชาวบ้านกลับไม่รู้จักทั้ง “อังวะ” และ “จิงตง”, แต่ให้คำอธิบายไปเสียอีกทางหนึ่งว่า บรรพบุรุษของพวกตนอพยพหนีภัยสงครามขึ้นมาจาก “เมืองน่า” หรือ “เมืองพุล่ง” (ชาวบ้านอธิบายว่า “พุล่ง” ก็คือ “ผีลุ่ม” หมายถึงเป็นเมืองที่มีแผ่นดินลุ่มเนื่องการกรกระทำของผี); “เมืองน่า” หรือ “เมืองพุล่ง” นี้ มีตำแหน่งที่แน่นอนอยู่ที่ใดชาวบ้านก็ไม่ทราบ ทราบแต่ว่าอยู่ในที่ราบลุ่มใหญ่ ทางตอนใต้ของแม่น้ำจีนซาเจียง และอยู่ใกล้ๆ กับ “เมืองหลวง” (หมายถึงเมืองใหญ่) ได้อพยพมาตั้งแต่มื่อใดก็ไม่ทราบอีกเช่นกัน แต่คาดว่าน่าจะพ้นปีแล้ว. ศาสตราจารย์ เจีย แยนจง ได้อธิบายความคลาดเคลื่อนนี้ว่า “เมืองน่า” ก็เป็นชื่อสถานที่ที่มีอยู่จริงในเขตปกครองของไตคังปัจจุบัน; ด้วยเหตุนี้ข้อมูลทั้งสองชุดจึงอาจไม่ได้ขัดแย้งกัน กล่าวคือบรรพบุรุษของพวกนี้ได้อพยพขึ้นมาจากทางใต้จากหลายๆเมือง ในเขตแดนไตคังและบริเวณใกล้เคียง โดยที่การอพยพดังกล่าว อาจเป็นผลมาจากการศึกสงครามในช่วงเวลาเดียวกันก็ได้.

การศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไท ที่ตั้งหลักแหล่งอยู่อาศัย ทางตะวันตกและตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนาน รวมถึงในเขตรัฐฉานของประเทศพม่าในปัจจุบัน จำเป็นต้องอาศัยการตีความจากเอกสารจดหมายเหตุของจีนโบราณเป็นหลัก, ซึ่งแม้เอกสารในยุคต้นๆ ยังคงมีความคลุมเครือในการตีความเคลือบแฝงอยู่พอสมควร, แต่เอกสารจีนโดยเฉพาะตั้งแต่ในสมัยราชวงศ์หยวนลงมา (ซึ่งเป็นเวลาที่จีนมีความสนใจอาณาบริเวณนี้จริงๆ) จึง ภายหลังจากที่ตีอาณาจักรต้าหลีแตก ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 13 แล้วพยายามจะขยายอิทธิพลต่อเข้าไปในพม่า จนสามารถตีพุกามแตกได้ในปี ค.ศ.1289) ก็เป็นแหล่งข้อมูล

เอกสารชั้นต้น ที่มีรายละเอียดเที่ยงตรงมากที่สุด
ในประเด็นดังกล่าว.

ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับคนไทยในยุหนาน
และภาคเหนือของพม่า ที่มีปรากฏในเอกสารจีน
ตามที่มีผู้เขียนจะกล่าวถึงต่อไปข้างหน้า อาศัยอ้างอิง
จากการค้นคว้าของ ศาสตราจารย์ เจียงอิ่ง
เหลียง ในเรื่อง “ประวัติชนเชื้อชาติไท” ซึ่งคณะ
กรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยเกี่ยวกับจีนใน
เอกสารภาษาจีน สำนักนายกรัฐมนตรี แปลเป็น
ภาษาไทย เป็นหลัก⁵. ยกเว้นถ้าหากได้อ้างอิงแหล่ง
อื่นด้วย ก็จะระบุไว้ในเชิงอรรถ.

หลักฐานจีนยุคแรกๆ ที่อาจเกี่ยวข้องกับ
คนไทย และมีการกล่าวอ้างถึงกันมากก็คือ หนังสือ
“สื่อจี” เขียนขึ้นโดย ซือหม่าเจียน (145-86 ปีก่อน
คริสตกาล) นักประวัติศาสตร์จีนผู้มีชื่อเสียงในสมัย
ราชวงศ์ฮั่น. ในตอน “ต้าอวนเสี่ยวจ้วน”
ของหนังสือดังกล่าว กล่าวถึงจางเซียน ซึ่งได้เดินทาง
จากเมืองจีนไปจนถึงดินแดนที่เป็นประเทศ
อัฟกานิสถานในปัจจุบัน. ครั้นกลับมาถึงราชสำนัก
จีนแล้ว ได้กราบทูลรายงานต่อพระเจ้าจักรพรรดิ
ฮั่นหวู่ตี้ว่า ที่อัฟกานิสถานเขาได้พบสินค้าพื้นเมือง
ที่ไปจากเสฉวน จึงทำให้รู้ว่าจากเสฉวนถึงอินเดีย
มีเส้นทางการค้าติดต่อถึงกันได้. พระเจ้าฮั่นหวู่ตี้
ทรงสนพระทัย จึงโปรดฯให้ส่งทูตออกไปสอบสวน
เส้นทางดังกล่าว; ทูตกลุ่มหนึ่งเดินทางลงมาจนถึง

ดินแดนของพวกชนเผ่าคุนหมิง (เป็นพวกหนึ่งของ
ชนชาติ “ตีเซียง” ซึ่งเชื่อกันว่าพูดภาษาในตระกูล
ทิเบต-พม่า) ซึ่งน่าจะอยู่แถบบริเวณลุ่มแม่น้ำแยง
ซีเกียงตอนบน (จินซาเจียง) ได้ถูกพวกชนเผ่าดังกล่าว
ขวางกั้นไว้ไม่อาจเดินทางต่อไปได้. แต่ทูต
ก็ได้ทราบข้อมูลมาว่า หากเดินทางต่อจากบริเวณ
ดังกล่าว ไปทางตะวันตกอีกประมาณพันลี้ (ซึ่ง
เท่ากับห้าร้อยกิโลเมตรโดยประมาณ) ก็จะถึงถิ่น
ของคนพื้นเมืองชื่อ “เตียนเยะ” เป็นประเทศที่
พลเมืองใช้ช้างเป็นพาหนะ.

ว่าโดยความเป็นไปได้ทางภูมิศาสตร์
“เตียนเยะ” ที่กล่าวถึงในเอกสารจีนนี้ อาจอยู่ใน
ดินแดนที่เป็นเขตใต้คงของมณฑลยูนนานในปัจจุบัน⁶. นักประวัติศาสตร์จำนวนมาก ซึ่งรวมถึง
ศาสตราจารย์ เจียงอิ่งเหลียง ด้วย เชื่อว่าเตียน
เยะเป็นอาณาจักรของคนไท เนื่องจากตีความว่า
“เยะ” ที่ปรากฏในเอกสารจีนโบราณ เป็นชื่อทั่วไป
ที่ใช้เรียกบรรพบุรุษของกลุ่มคนไทย ทางตอนใต้
ของประเทศจีน. ส่วน “เตียน” ก็เป็นชื่อเรียก
อาณาจักรที่ปกครองโดยเจ้าพื้นเมือง ที่ราชสำนัก
จีนให้การรับรอง มีศูนย์กลางอยู่ที่แถบเมืองคุนหมิง
ตอนกลางของมณฑลยูนนานในปัจจุบัน⁷ (ปัจจุบัน
ยังคงมีข้อถกเถียงกันมากกว่า พลเมืองของ
อาณาจักร “เตียน” ในตอนกลางของมณฑลยูนนาน
เป็นคนไทใช่หรือไม่? อย่างไรก็ตามนี้เป็น

⁵ เจียงอิ่งเหลียง. 2534. *ประวัติชนเชื้อชาติไท* (ตอนที่ 1 และ 2). คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทย
เกี่ยวกับจีนในเอกสารภาษาจีน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี แปล. 2 เล่ม.

⁶ อย่างไรก็ตาม หวง ชู่ยฺฉุน เสนอว่าขอบเขตทางตะวันตกของอาณาจักร “เตียนเยะ” อาจมีได้จำกัดอยู่เฉพาะ
ในเขตใต้คงเท่านั้น แต่อาจกินไปจนถึงบริเวณรัฐไทใหญ่ ในภาคเหนือของพม่า รวมถึงรัฐมณีปุระและอัสสัมในอินเดีย
ด้วย. ตามทัศนะของ หวง ชู่ยฺฉุน ใต้คงจึงเป็นพื้นที่ภาคตะวันออกของ “เตียนเยะ” (ดูหวง ชู่ยฺฉุน. 2530. “งานค้น
คว้าเกี่ยวกับอาณาจักร “สยาม-ไต” โบราณ” (รสสุคนธ์ ชันธนะภา แปล). *รวมบทความประวัติศาสตร์*. 9: 140)

⁷ การขุดค้นทางโบราณคดี ในบริเวณใกล้เคียงกับนครคุนหมิง ในมณฑลยูนนาน พบหลักฐานอารยธรรมของ
อาณาจักรเตียนมากมาย มีอายุใกล้เคียงกับช่วงต้นคริสตกาล โดยเฉพาะเครื่องสำริดรูปวัวเขาโง้ง คล้ายจามรี ที่น่าจะ
ทำขึ้นเพื่อใช้ในพิธีกรรม กลองมโหระทึก หุ่นสำริดขนาดเล็กรูปคน สัตว์ และบ้านเรือน แสดงฉากเหตุการณ์คล้ายการ
ประกอบพิธีกรรมบางอย่าง. โบราณวัตถุที่สำคัญมากอีกชิ้นหนึ่งคือ ตราประทับลัญจกรเป็นภาษาจีนหล่อด้วยทองคำ
ของเจ้าแห่งอาณาจักรเตียน ซึ่งเป็นของพระราชทานจากราชสำนักฮั่น.

⁸ ดูการรวบรวมและวิพากษ์วิจารณ์ข้อถกเถียงเรื่อง “เตียน” เป็นอาณาจักรของคนไทใช่หรือไม่ใน: วินัย พงศ์ศรี
เพียร. *อาณาจักรเตียน* (เอกสารพิมพ์ถ่ายสำเนา ไม่ทราบปีและแหล่งที่พิมพ์). คณะอักษรศาสตร์. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

คนละประเด็นกับคำถามที่ว่า พลเมืองของ “เตียนเย๊ะ” เป็นคนไทใช่หรือไม่?, ดังนั้น “เตียนเย๊ะ” จึงหมายถึงเป็นดินแดนของพวกเขา “เย๊ะ” ภายในเขตปกครองของอาณาจักรเตียน. นอกจากนี้ เขตใต้คงซึ่งเชื่อว่าเป็นที่ตั้งของประเทศเตียนเย๊ะ ในปัจจุบันก็ยังเป็นดินที่อยู่อาศัยของคนไท ที่อาจอยู่ต่อเนื่องกันมาช้านานแล้ว และก็มีหลักฐานว่าคนไทเป็นผู้ชำนาญในการจับและบังคับช้างมากกว่าชนชาติพื้นเมืองอื่นๆ ในบริเวณนี้มาตั้งแต่โบราณ (เห็นได้จากที่ในสมัยราชวงศ์หยวนและหมิง คนไทที่ได้คงก็ใช้ช้างเป็นพาหนะในการศึกต่อสู้กับกองทัพจีน ดังปรากฏหลักฐานอยู่ในเอกสารจีน)⁹.

ถ้าหากข้อสันนิษฐานข้างต้นนี้ถูกต้อง ก็แสดงว่ามีคนไทกลุ่มหนึ่ง ที่ได้แยกตัวออกจากกลุ่มอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน (ในแถบมณฑลกวางตุ้งและกวางสี ลงไปจนถึงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนาม) เข้ามาอาศัยอยู่ในภาคตะวันตกของมณฑลยูนนาน และอาจได้เลยเข้าไปจนถึงในเขตรัฐฉานของพม่า อย่างน้อยก็ตั้งแต่ในสมัยฮั่นเมื่อราวสองพันปีก่อน. พวกนี้ต่อมาอาจได้เป็น

บรรพบุรุษทางชาติพันธุ์ของคนไท กลุ่มที่พูดภาษาดิ่นไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ (ซึ่งแยกตัวออกจากภาษาดิ่นไทสาขาเหนือและกลาง ที่พบแพร่กระจายอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนาม) ก่อนที่จะแพร่ลงมาสู่พื้นที่ส่วนใหญ่ของเอเชียอาคเนย์ (ในปัจจุบันภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ ส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่แต่ในบริเวณใต้แนวแม่น้ำแดงลงมาเท่านั้น).

ในหนังสือ “หมานซู” ของฝั้นเจ้า สมัยราชวงศ์ถัง เรียกคนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่ในแถบ “หย่งซัง” (คือเขตใต้คงในปัจจุบัน) และ “โคหนาน” (คือเขตอำเภอจิ่งตงในปัจจุบัน) ซึ่งเป็นเขตปกครองของอาณาจักรน่านเจ้าในขณะนั้น ว่าเป็นพวก “หมาน” (หมายถึง “คนป่าเถื่อน”) ซึ่งมีหลายเผ่าพันธุ์ อย่างเช่น: หมานพันดำ (หมายถึงพวกนี้ชอบย้อมฟันเป็นสีดำ), หมานพันทอง, หมานพันเงิน, หมานสักขา, และ หมานสักหน้า เป็นต้น. ชื่อดังกล่าวเรียกตามประเพณีการแต่งฟันและการสักตัวของ “คนป่าเถื่อน” เผ่าต่างๆ ดังกล่าว. ชื่อเหล่านี้อย่างน้อยก็บางส่วน น่าจะหมาย

⁹ อย่างไรก็ตามก็ดี ในการตีความเรื่องนี้ นักประวัติศาสตร์บางท่านยังคงสงสัยว่าที่ อย่างเช่น ดร. วินัย พงศ์ศรีเพียร ซึ่งแม้มิได้ปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงสำหรับความคิดที่ว่า “เตียนเย๊ะ” ในสมัยราชวงศ์ฮั่นเป็นดินแดนของคนไท, แต่ก็ได้เปิดความเป็นไปได้ในอีกทางหนึ่งว่า ถึงตำแหน่งที่ตั้งของ “เตียนเย๊ะ” อาจซ้อนทับทางภูมิศาสตร์กับดินแดนใต้คง ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของคนไทในปัจจุบันก็ตาม แต่บรรพบุรุษของคนไทในใต้คงเหล่านั้น ก็อาจเป็นพวกที่เข้ามาใหม่ในภายหลังก็ได้. ทำนองเดียวกับที่คนไทในเชียงตุงและหลวงพระบาง ต่างก็มีตำนานว่าบรรพบุรุษของพวกเขา ได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในถิ่นดังกล่าว ที่เคยมีคนพื้นเมืองดั้งเดิม ซึ่งเป็นเชื้อสายมอญ-เขมร (พวก “ลัวะ” หรือ “ซา”) ปกครองอยู่ก่อนแล้ว. ข้อเสนองานของ ดร. วินัย ซึ่งก็มีเหตุผลที่ควรจะรับฟังเช่นกัน ตั้งอยู่บนสมมุติฐานทางความคิดแบบเดียวกับของศาสตราจารย์ อีแบร์ฮาร์ด ที่เชื่อว่าการอพยพของคนไทจากทางตะวันออกเฉียงใต้ (แถบกวางสีและบางส่วนของยูนนาน) มาทางตะวันตกและทางใต้ สู่ออกเหนือของพม่าและเอเชียอาคเนย์นั้น คงเกิดขึ้นไม่ก่อนหน้าคริสต์ศตวรรษที่ 11 นานนัก. อย่างไรก็ตามก็ดี ผู้เขียนมีสมมุติฐานในอีกทางหนึ่ง ดังที่จะขยายความในรายละเอียดต่อไปข้างหน้า ในช่วงหลังของรายงานนี้ว่า การกระจายตัวของภาษาไทเฉพาะสาขาตะวันตกเฉียงใต้ น่าจะแพร่จากทางตะวันตกแถบใต้คง ไปทางตะวันออกเฉียงจรดแนวแม่น้ำแดง และลงไปทางใต้สู่อุเชียอาคเนย์มากกว่า (อันเป็นทิศทางตรงข้ามกับที่ศาสตราจารย์ อีแบร์ฮาร์ดได้เสนอไว้). สมมุติฐานแบบหลังนี้ ซึ่งเชื่อว่า “เตียนเย๊ะ” ในสมัยราชวงศ์ฮั่น เป็นอาณาจักรของคนพื้นเมืองที่พูดภาษาไท (ซึ่งจะเป็นต้นกำเนิดของภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ต่อมา) ช่วยทำให้เรามีช่องทางสำหรับจะอธิบายสาเหตุที่ทำให้เกิดการแยกตัวของภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ ออกจากภาษาไทสาขาอื่นๆ ในตระกูลภาษาไท ได้อย่างน่าจะมีเหตุผลสมควร. รวมถึงการเคลื่อนย้ายของคนไท ตามทิศทางจากทางตะวันตกไปตะวันออกดังกล่าว ก็พอมียุทธศาสตร์จากบันทึกจีนหลังสมัยราชวงศ์ถังลงมา ช่วยรับรองด้วย. (ดู: วินัย พงศ์ศรีเพียร, อาณาจักรเตียนเย้วและอาณาจักรล้าน (เอกสารพิมพ์ถ่ายสำเนา ไม่ทราบปีและแหล่งที่พิมพ์). คณะอักษรศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 25 หน้า; และ Eberhard, W. 1977. *A History of China* (fourth edition). California: The University of California Press.)

ถึงบรรพชนทางชาติพันธุ์ของคนไทย, โดยเฉพาะชื่อ “พันทอง” ได้ปรากฏต่อมาด้วย ในเอกสารจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์หยวนลงมา ในความหมายที่เราสามารถยืนยันได้อย่างมั่นใจว่า หมายถึงกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไท ที่อาศัยอยู่ทางตะวันตกและทางตอนใต้ของมณฑลยูนนาน.

จดหมายเหตุจีนในปลายสมัยราชวงศ์ถัง และซ่ง บางครั้งเรียกพวกคนพื้นเมืองเหล่านี้ว่า “ไป้อี”, ซึ่งต่อมาอาจกลายเป็นคำว่า “ไป้อี” ที่พบในจดหมายเหตุจีนสมัยราชวงศ์หยวน. ในบันทึกเรื่องยูนนานของหลี่จิง สมัยราชวงศ์หยวน ในหัวข้อ “ไป้อีพันทอง” ได้กล่าวถึงพวก “ไป้อี” ที่อาศัยอยู่ทางภาคตะวันตกและตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนาน ว่าเป็น “หมาน” ประเภทหนึ่งที่มีความเจริญมากกว่า “หมาน” กลุ่มอื่นๆ. จดหมายเหตุจีนในสมัยราชวงศ์หมิง เรียกคนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตไตคงและเขตสิบสองปันนาของมณฑลยูนนาน ในรัฐฉานของพม่า ลงมาจนถึงในอาณาจักรล้านนา ว่าเป็นพวก “ไป้อี” ซึ่งหมายถึงคนไทยอย่างไม่ชัดเจน โดยแยกเป็นพวก “ไป้อีใหญ่” ซึ่งคงหมายถึงไทไตคงและไทใหญ่ในรัฐฉาน กับ “ไป้อีเล็ก” ซึ่งหมายถึงไทสิบสองปันนา (คือ “ไตลื้อ” ในปัจจุบัน). ประวัติศาสตร์ของพวก “พันทอง” หรือพวก “ไป้อี” ที่กล่าวถึงในบันทึกจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์หยวนลงมา มีความต่อเนื่องและรายละเอียด ที่ทำให้สามารถยืนยันได้อย่างแน่ใจว่า เป็นประวัติศาสตร์ของคนไทยทางตะวันตกของมณฑลยูนนาน ลงมาจนถึงในภาคเหนือของเอเชียอาคเนย์.

ในสมัยราชวงศ์ถัง อาณาจักรน่านเจ้าซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองต้าหลี่ เคยบุกเบิกพื้นที่ด้วยกำลังทหาร เข้าไปทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำสาละวิน ซึ่งเป็นดินแดนของพวกเผ่าพันทอง (ไป้อี) จนถึงยุคตระกูลตันขึ้นปกครองต้าหลี่ พวกเผ่าพันทอง ได้พากันยึดดินแดนของพวกตันคิน และ

พยายามขยายอิทธิพล เข้าไปในเขตแดนทางตอนในของอาณาจักรน่านเจ้ามากขึ้น. เมื่อกุบไลข่านยกกองทัพเข้าพิชิตอาณาจักรต้าหลี่ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 13 นั้น ถิ่นอาศัยของพวกเผ่าพันทองได้ขยายไปทางตะวันออก ผ่านจิ่งตงไปจนกระทั่งถึงทางตอนบนของแม่น้ำแดง (หรือแม่น้ำหยวนเจียง บริเวณอำเภอซินผิงในปัจจุบัน) และแม่น้ำหนานผานเจียง (แม่น้ำสายนี้ต้นน้ำอยู่ทางตะวันออกของมณฑลยูนนาน ไหลผ่านกวางสีไปออกทะเลที่กวางตุ้ง). ครั้นเมื่อพวกมองโกลปราบอาณาจักรน่านเจ้าได้แล้ว ได้แต่งตั้งให้เจ้าตระกูลตันปกครองต้าหลี่ดั้งเดิม ภายใต้อาณัติของราชสำนักจีน และดำเนินการปราบปรามพวกชนกลุ่มน้อยที่ยังไม่ยอมสวามิภักดิ์ รวมถึงพวกเผ่าพันทองด้วย.

ในปี ค.ศ.1261 ภายหลังจากที่กุบไลข่านขึ้นครองราชย์ไม่นาน พวกหัวหน้าเผ่าพันทองได้ส่งทูตไปเฝ้าพระองค์ เพื่อขอสวามิภักดิ์. กุบไลข่านยอมรับการสวามิภักดิ์ดังกล่าว และให้ตั้งสำนักข้าหลวงฝ่ายปราบปรามขึ้นปกครองพื้นที่เขตพันทอง ตั้งแต่เป่าซาน (อยู่ระหว่างแม่น้ำโขงกับสาละวิน ทางตะวันออกของไตคง) จนถึงไตคง ทำให้พื้นที่แถบนี้กลายเป็นเขตหนึ่งในพื้นที่อันกว้างใหญ่ห้าเขต ที่ประกอบขึ้นเป็นมณฑลยูนนานในสมัยต้นราชวงศ์หยวน (พื้นที่ทั้งห้าเขตนั้นได้แก่: ต้าหลี่, ซั่งฉ่าน, ฉางกานจาง, เซอตูเกอเอ้อ, และพันทอง). ในปีถัดมากองทัพมองโกลได้ใช้กำลังทหาร ขยายอิทธิพลปกครองออกไป ทางตะวันออกของแม่น้ำล้านช้าง ซึ่งเป็นถิ่นอาศัยของพวกพันทองเช่นเดียวกัน แล้วตั้งเขตปกครองโคหนานขึ้น (ในเขตอำเภอจิ่งตงปัจจุบัน). กองทัพราชวงศ์หยวนได้ปราบปราม พวกพันทองที่ยังไม่ยอมสวามิภักดิ์ ต่อมาอีกหลายครั้ง ในบริเวณภาคตะวันตกของมณฑลยูนนาน เลยมารวมถึงภาคเหนือของประเทศพม่าในกลุ่มน้ำอิระวดี. ในปี ค.ศ.1271 ได้มีการ

แยกข้าหลวงปกครองชนเผ่าพันทองและไป้อเป็นสองเขต คือเขตตะวันออกกับเขตตะวันตก โดยให้แม่น้ำสาละวินเป็นเส้นแนวแบ่งเขต.

เนื่องจากในระยะแรกราชวงศ์หยวน ใช้นโยบายปราบปรามชนกลุ่มน้อยในยูนนานอย่างรุนแรง ทำให้เกิดความตึงเครียด และพวกหมานเผ่าต่างๆ ก็ก่อการกบฏไม่ว่างวัน จนถึงในปี ค.ศ.1274 ทางราชสำนักมองโกลจึงปรับเปลี่ยนนโยบายเป็นให้ผ่อนคลายมากขึ้น พร้อมกับให้การอนุเคราะห์ชนกลุ่มน้อยด้วยประการต่างๆ เป็นต้นว่าช่วยพัฒนาและบูรณะระบบชลประทาน, ทำให้สถานการณ์ค่อยสงบสุขขึ้น. ภายหลังจากที่ราชวงศ์หยวนส่งกองทัพไปปราบปรามอาณาจักรพุกามประสบความสำเร็จในปี ค.ศ.1289 โดยได้รับความร่วมมือด้วยดีจากพวกพันทอง หรือไป้อ (ซึ่งก็คือไทใหญ่) แล้ว ก็ได้มีการตั้งหน่วยปกครองเพิ่มขึ้นอีกหลายแห่ง ในเขตแดนของพวกไทใหญ่ในภาคเหนือของพม่าและในเขตไตคัง.

ราวในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 14 “ซือเซ่อฟา” (คือเจ้าเสื่อข่านฟ้า)¹⁰ เจ้าพื้นเมืองแห่ง “หลูซวน” (หรือที่รู้จักกันในพงศาวดารไทใหญ่ว่าอาณาจักร “เมืองม่าว” หรือ “เมืองหมอกขาวม่าวหลวง”), ซึ่งเป็นดินแดนของพวกพันทอง (ไท

ใหญ่) ในเขตไตคัง ที่ถูกตั้งเป็นแคว้นขึ้นกับราชสำนักหยวน ในปี ค.ศ.1276, ได้กระทำการกระด้างกระเดื่องต่อราชสำนักจีนด้วยการรุกรานแคว้นต่างๆ ของพวก “พันทอง” ที่อยู่ใกล้เคียงเพื่อขยายอาณาเขต. ในเบื้องต้นราชสำนักจีนใช้นโยบายต่อเจ้าเสื่อข่านฟ้า โดยทั้งเกลี้ยกล่อมให้ยอมจำนนและปราบปรามด้วยกำลัง แต่ก็ล้มเหลวทั้งสองวิธี. ผลที่สุดจึงหันมาใช้นโยบายเกลี้ยกล่อม บรรดาหัวหน้าคนพื้นเมืองพวกพันทอง ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของเจ้าเสื่อข่านฟ้าให้ยอมจำนน เพื่อพยายามโคตเดี่ยวจ้างเสื่อข่านฟ้า และทำให้เจ้าเสื่อข่านฟ้าต้องยอมสวามิภักดิ์ต่อราชสำนักจีน ด้วยการส่งราชบุตรคุมบรรณาการไปถวายพระจักรพรรดิจีนที่ปักกิ่งในที่สุด. ทางราชสำนักจีนได้แต่งตั้งเจ้าเสื่อข่านฟ้าให้เป็น “เจ้าแสนหวิ”¹¹ แห่งหลูซวน โดยยอมให้ผนวกแคว้นผิงเหมียน (“ผิงเหมียน” หมายถึง “ปราบพม่า”, แคว้นนี้อยู่ในเขตไตคัง แถบอำเภอเหลียงเหอในปัจจุบัน ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือของเมืองม่าว) เข้าในเขตปกครองของหลูซวน ด้วย ทำให้เสื่อข่านฟ้าเป็นเจ้าท้องถิ่นที่มีอิทธิพลมากกว่า เจ้าท้องถิ่นอื่นๆ ของพวกพันทองในบริเวณใกล้เคียง.

เมื่อเสื่อข่านฟ้าสวรรคต ตำแหน่งแสนหวิแห่ง “หลูซวนผิงเหมียน” ได้สืบทอดต่อลงมาผ่าน

¹⁰ ในหนังสือ *ประวัติชนเชื้อชาติไท* ของศาสตราจารย์ เจียงอิงเหลียง ฉบับแปลโดยคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยเกี่ยวกับจีนในเอกสารภาษาจีน แปลชื่อนี้ว่า “เสื่อกำฟ้า” โดยเข้าใจว่าเป็นคนเดียวกันกับ “เสื่อกำฟ้า” ที่ยกทัพไปตีอัสสัม ตามเรื่องราวที่มีปรากฏในคัมภีร์ “อาหมบูรณจี” ของพวกไทอาหม: อย่างไรก็ตาม ในพงศาวดารไทม่าวและพงศาวดารไทใหญ่เอง กลับไม่ปรากฏชื่อ “เสื่อกำฟ้า” มีแต่ “เสื่อข่านฟ้า” โดยในพงศาวดารสองฉบับหลัง ได้กล่าวถึงแม่ทัพที่ยกทัพไปตีอัสสัมว่าเป็น “สามหลวงฟ้า” (มิใช่เสื่อกำฟ้า). ประวัติของ “เสื่อข่านฟ้า” ในพงศาวดารเมืองม่าวและพงศาวดารไทใหญ่ ในส่วนของการขยายอิทธิพลเข้าไปในดินแดนจีน เป็นทำนองเดียวกับเรื่องราวของ “ซือเซ่อฟา” ในบันทึกจีน จนทำให้เชื่อว่าน่าจะเป็นเรื่องของบุคคลเดียวกัน เพียงแต่คัดกรลงในพงศาวดารไทใหญ่และในบันทึกจีน คลาดเคลื่อนจากกัน. ในที่นี้ผู้เขียนจึงขอใช้ชื่อ “เสื่อข่านฟ้า” แทนที่จะเป็น “เสื่อกำฟ้า” ตามการแปลของคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยฯ. สำหรับผู้ที่สนใจเรื่องราวดังกล่าว ในพงศาวดารเมืองม่าวและพงศาวดารไทใหญ่ อาจหาอ่านได้เช่นจาก: นราธิปประพันธ์พงศ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระ 2505. *พงศาวดารไทใหญ่*, เล่ม 1-2. กรุงเทพฯ: องค์การคำของคุรุสภา; บรรจบ พันธุเมธา, 2529. “ตำนานเมืองเม้า”. ใน *ยูนนาน (สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ทรงรวบรวม)*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, หน้า 219-229; บัณฑิตย์ เกาวังค์ (แปล), 2537. *ตำนานเมืองหมอกขาวม่าวหลวง*. เอกสารยึดสำเนา; Scott, J.G. and J.P. Hardiman, 1900. *Gazetteer of Upper Burma and the Shan States*. Rangoon: The Superintendent, Government Printing.

¹¹ “แสนหวิ” หรือ “เซวียนเว่ยสี่อ” เป็นตำแหน่งสูงสุดของเจ้าพื้นเมือง ตามระบบราชการของจีนในสมัยราชวงศ์เหม็งที่มีอำนาจบังคับบัญชากองทัพด้วย: ตำแหน่งเจ้าพื้นเมืองที่ทำหน้าที่แบบเดียวกัน ขึ้นรองลงมาคือ “แสนฟู”

รัชสมัยสั้น ๆ อีกสี่รัชสมัย จึงถึงรัชสมัยของเจ้าเสือห่มฟ้า (จีนเรียกว่า “ซือหลุนฝ่า”) ¹² ซึ่งมีศักดิ์เป็นหลานของเจ้าเสือข่านฟ้า. เช่นเดียวกันกับเสือข่านฟ้า เสือห่มฟ้า (ขึ้นครองราชสมบัติในปี ค.ศ. 1382) มีนโยบายขยายอาณาเขต ด้วยการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อจีน โดยยกทัพเข้าโจมตีจิ่งตง ซึ่งเป็นแคว้นหนึ่งของคนไท (พวกพันทอง) อยู่ทางตะวันออกเฉียงของแม่น้ำล้านช้าง ในปีค.ศ. 1385. เจ้าเมืองจิ่งตงต้านทานกำลังศึกไม่ไหว จึงพาราษฎรกว่าพันครัวเรือนหนีขึ้นไปทางด้าหลี่. หลังจากนั้น เสือห่มฟ้ามีนโยบายจะขยายดินแดนต่อไปยังดินแดนของไป๋อี่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำหยวนเจียง (คือแม่น้ำแดงตอนบน) แต่ถูกสกัดจนต้องยอมจำนนต่อราชสำนักจีน และเสือห่มฟ้ายอมถอนกำลังออกจากจิ่งตงในที่สุด.

เมื่อประสบความล้มเหลวในการขยายอาณาเขตเข้าไปในเขตแดนจีน เสือห่มฟ้าจึงหันมารุกรานดินแดนของคนไทในภาคเหนือของพม่าแทน. กษัตริย์พม่าแห่งราชสำนักอังวะต้องส่งราชทูตไปเฝ้าจักรพรรดิจีน กราบทูลให้ทรงทราบถึงความวิตกกังวลที่ถูกกองทัพจากหลูซวนรุกราน. พระจักรพรรดิจีนแห่งราชวงศ์เหม็ง ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 จึงได้ส่งขุนนางผู้ใหญ่ 2 ท่านชื่อ หลี่ซือซง และ เจียนกู๋ซิ่น ให้ไปไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทระหว่างหลูซวนกับพม่า ซึ่งก็ได้ผลสมตามความตั้งใจ. ขุนนางทั้งสองท่านยังได้ร่วมกันเขียนหนังสือขึ้นไว้เล่มหนึ่งชื่อ “ไป๋อี่จ้วน” หมายถึง “บันทึกว่าด้วยพวกไป๋อี่”. บันทึกเล่มนี้ให้ข้อมูลที่มีประโยชน์มาก

เกี่ยวกับการปกครอง วัฒนธรรม และชีวิตความเป็นอยู่ ของชาวไทแห่งอาณาจักรหลูซวน ในช่วงเวลานั้น.

ที่น่าสนใจเรื่องหนึ่งก็คือหนังสือ “ไป๋อี่จ้วน” ได้กล่าวถึงเขตแดนทางภูมิศาสตร์ของพวกไป๋อี่ในช่วงเวลานั้นไว้ด้วย ซึ่งถ้าหากข้อมูลที่ขุนนางจีนทั้งสองได้รับและจดบันทึกไว้ เป็นข้อมูลที่ถูกต้อง ก็จะปรากฏว่าในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 ได้มีคนไทยตั้งถิ่นฐานอยู่ตลอดทั่วภาคเหนือตอนบนของประเทศพม่า ในขอบเขตการกระจายตัวที่ไม่ต่างจากในปัจจุบันมากนัก กล่าวคือครอบคลุมบริเวณที่เป็นรัฐฉานในปัจจุบันทั้งหมด และขึ้นไปในรัฐกะฉิ่นจนจรดอินเดียนและทิเบต (คือพื้นที่ซึ่งในปัจจุบัน เป็นดินแดนของ “ไตคำตี้” และ “ไตอาหม”) ¹³.

หลังจากเสือห่มฟ้าสวรรคต ราชสำนักจีนแห่งราชวงศ์เหม็ง ได้จัดการลดอำนาจของหลูซวนด้วยการแยกหัวเมืองของหลูซวนจำนวนหนึ่ง ให้มาขึ้นอยู่กับจีนโดยตรง ภายใต้การกำกับดูแลของข้าหลวงจีนประจำมณฑลยูนนาน. เจ้าเสือง่าฟ้าราชบุตรของเจ้าเสือห่มฟ้า ซึ่งได้รับราชสมบัติต่อจากพระบิดา และพระโอรสของพระองค์คือเจ้าเสือซี้ฟ้า ไม่พอพระทัยต่อนโยบายของจีนเช่นนั้น จึงแข็งข้อด้วยการเริ่มรุกรานหัวเมืองของพวก “พันทอง” ไกล่เคียงในอาณาเขตของจีน รวมถึงแคว้นจิ่งตงด้วย เพื่อขยายอิทธิพลของหลูซวนอีกครั้งหนึ่ง. กองทัพจากราชสำนักจีนได้ยกมาปราบปรามถึงสามครั้งใหญ่ เกิดสงครามยืดเยื้อยาวนาน

และ “อานฟู” (ดู: เจีย แยน จอง (ยวรวง จิระนคร). 2538. “แคว้นไตคัง ถิ่นไทเหนือในยูนนาน” ใน *การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไทย*. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. กระทรวงศึกษาธิการ. หน้า 31-46; สมพงษ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์. 2542. *ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่*. โครงการประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไทย. ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. หน้า 199.)

¹² ในหนังสือ *ประวัติศาสตร์เชื้อชาติไทย ฉบับแปลเป็นไทย* โดยคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยฯ แปลชื่อนี้ว่า “เสือหลุนฝ่า” ส่วนในพงศาวดารไทใหญ่และไทมาว เรียกว่า “เสือห่มฟ้า” ซึ่งเป็นชื่อที่เลือกใช้ในที่นี้ เพื่อให้เข้าชุดกันกับ “เสือข่านฟ้า”. (ดูเชิงอรรถที่ 10 ประกอบ)

¹³ อ้างถึงใน: สมพงษ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์. 2542. *ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่*. หน้า 94.

ระหว่างจีนกับอาณาจักรหลูซวน จนกระทั่งถึงราว กลางคริสต์ศตวรรษที่ 15 จีนจึงปราบกบฏนี้ได้ สำเร็จ. ตำแหน่งเจ้าแสนหวีแห่งอาณาจักรหลูซวน ถูกยุบ และหัวเมืองต่างๆ ของพวกพันทอง ซึ่ง เคยเป็นบริวารของอาณาจักรนี้ ถูกแยกออกไปขึ้น ตรงกับมณฑลยูนนาน. นับเป็นการสลายความเป็น ศูนย์กลางอำนาจ ของอาณาจักรหลูซวนลงอย่างสิ้นเชิง ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา.

จากประวัติศาสตร์ที่กล่าวมาข้างต้น คงทำให้พอเห็นได้ว่า “จิ่งตง” ที่ตามประวัติบอกเล่าของคนไทในลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียงตอนบน กล่าวว่าเป็นถิ่นฐานดั้งเดิมที่พวกตนได้จากมานั้น ได้เคย เป็นถิ่นอาศัยของคนไท (พวกพันทอง) มาอย่าง น้อยตั้งแต่ในปลายสมัยราชวงศ์ซ้อง และได้ถูกตั้ง เป็นเขตปกครอง “โคหนาน” ภายใต้อาณัติของจีน ภายหลังจากที่กองทัพจีนบุกเข้าโจมตีต้าหลี่จิ้น ตก. จิ่งตงได้รับผลกระทบจากการรุกราน ของ กองทัพไทจากหลูซวน (อาณาจักรเมืองม่าว) ที่พยายามขยายอิทธิพลเข้าไปในเขตปกครองของ จีนหลายครั้ง ระหว่างปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 15. การศึกสงคราม ระหว่างคนไทต่างแคว้นดังกล่าว อาจทำให้เกิดการ เคลื่อนย้ายหลบหนีภัยของผู้คนไปอยู่ที่อื่น, ดังที่ มีหลักฐานปรากฏในเอกสารจีนครั้งหนึ่ง ที่เจ้าเมือง จิ่งตงพาลเมืองมากกว่าพันครัวเรือน หนีภัย สงครามขึ้นไปทางต้าหลี่ ในปี ค.ศ.1385¹⁴, และ ก็อาจมีการอพยพคราวอื่นๆ อีกด้วยเหตุผลเดียวกัน เพียงแต่มิได้มีรายละเอียดที่ถูกบันทึกไว้ใน เอกสารประวัติศาสตร์. ด้วยเหตุนี้ เราจึงพอ

อนุมานอย่างคร่าวๆ ได้ว่า บรรพบุรุษของกลุ่มคน ไทในลุ่มน้ำจีนซาเจียง คงได้อพยพขึ้นไปจากถิ่น อาศัยของพวกพันทอง ในเขตตะวันตกและตะวัน ตกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนาน ในช่วงที่เกิดเหตุ การณ์ไม่สงบ จากการที่หลูซวนก่อการกบฏรุกราน เข้าไปในดินแดนจีนและดินแดนพม่า ระหว่างปลาย คริสต์ศตวรรษที่ 14 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 15.

อนึ่งถ้าหากว่าเรายอมรับข้อสันนิษฐาน เกี่ยวกับกำหนดเขตแดนเวลาของการอพยพ และ บริเวณที่น่าจะเป็นถิ่นฐานดั้งเดิมก่อนหน้าการ อพยพ ของบรรพบุรุษคนไทในลุ่มแม่น้ำจีนซาเจียง ตามที่ผู้เขียนได้เสนอสืบค้นไว้ข้างต้น ก็อาจ ช่วยให้เราได้ข้อค้นพบบางอย่างที่น่าสนใจ เพิ่มเติม ขึ้นมาอีกด้วย. ในปัจจุบันคนไทในลุ่มน้ำจีนซาเจียง ไม่ได้รับนับถือพุทธศาสนาเถรวาท, ไม่มีการใช้คำ ศัพท์บาลีปะปนในภาษาพูด ที่พอจะเป็นร่องรอย หลักฐานให้เห็นว่า พวกนี้เคยรับนับถือพุทธศาสนา เถรวาทมาก่อน, และก็ยังไม่มีภาษาเขียนใช้ เป็นของ ตัวเองอีกด้วย. ข้อสันนิษฐานที่น่าจะไปได้ก็คือ อย่างน้อยจนถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 คนไท ในแถบจิ่งตง (ซึ่งก็อาจรวมถึงแถบใต้คงด้วย) ก็ยัง ไม่มีตัวอักษรเขียนใช้ และยังไม่ได้รับนับถือพุทธ ศาสนา.

แม้หลักฐานชิ้นนี้จะมีได้เป็นข้อพิสูจน์ โดยตรงว่า พวกไทใต้คงยังไม่มีตัวอักษรใช้ เป็นของ ตนเองในขณะนั้น, โดยที่มิมีความเป็นไปได้เช่นกันว่า พวกไทใต้คงอาจมีตัวอักษรใช้แล้ว คือ “ลี้กโตยาว” (เรียกตามลักษณะรูปอักษร ที่เป็นตัวยาวๆ) ซึ่ง ได้รับอิทธิพลจากรูปอักษรมอญโบราณ¹⁵, ขณะที่

¹⁴ ศาสตราจารย์ เจีย แยนจง ได้กรุณาให้ข้อมูลว่า ท่านทราบมาว่า ที่อำเภอ เออหยวน ใกล้เมืองต้าหลี่ เคยมีคนไทอาศัยอยู่จำนวนหนึ่ง มีประวัติบอกเล่าว่าอพยพหนีภัยสงครามมาจาก “จิ่งตง”. พวกนี้ไม่ได้นับถือพุทธศาสนา และก็ไม่มีการใช้ตัวอักษรเป็นของตนเอง. บางทีคนไทกลุ่มดังกล่าว อาจเป็นลูกหลานของพวกที่ได้อพยพขึ้นไปจาก “จิ่งตง” ในคราวที่เอกสารประวัติศาสตร์ได้ให้รายละเอียดไว้ดังกล่าวก็ได้.

¹⁵ เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างรูปอักษรไทอาหมกับรูปอักษรมอญโบราณ ควรดู: เรณู วิชาศิลป์. 2542. “อักษร กลุ่มไทใหญ่”. ใน 80 ปี ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร: รวมบทความวิชาการด้านจารึกและเอกสารโบราณ. จัดพิมพ์โดย คณะกรรมการจัดงาน 80 ปี ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร. หน้า 135-153.

พวกไทที่จิ้งตง ยังไม่มีตัวอักษรใช้เป็นคนของตนเอง ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14, แต่แม้ว่าเป็นเช่นนั้นจริง อักษรไทได้คงก็ไม่น่าจะถูกประดิษฐ์ขึ้นก่อนหน้านั้นนานสักก็มากนัก, เพราะถ้าหากว่าอักษรไทแบบได้คงมีมานานก่อนหน้าช่วงเวลาดังกล่าว ก็น่าจะพบแพร่หลายทั่วไปด้วย ในบริเวณถิ่นอาศัยของพวกเขาพื้นทองในมณฑลยูนนาน, โดยเฉพาะหลูชว่นกับจิ้งตง ก็มีได้อยู่ห่างไกลจากกันมากโดยภูมิศาสตร์.

อนึ่งอักษรไทได้คงที่เรียกว่า “ลี้กโตยว” เป็นแบบที่ส่งอิทธิพลให้กับรูปอักษรไทอาหม ในรัฐอัสสัมของประเทศอินเดียด้วย, โดยที่มักเชื่อกันตามตำนานว่า รูปอักษรดังกล่าวถูกนำเข้าไปในอัสสัม จากอาณาจักรเมืองมว (หลูชว่น) ตั้งแต่ราวในครั้งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 13¹⁶. ถ้าหากข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับอายุของตัวอักษรไทมาว ที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงข้างต้นนั้นถูกต้อง เราก็จำเป็นต้องตั้งข้อสงสัย เกี่ยวกับอายุของตัวอักษรแบบของไทอาหมเช่นเดียวกันด้วย ว่าไม่ควรจะเก่าแก่ไปกว่าในปลาย คริสต์ศตวรรษที่ 14.

พวกไทใหญ่ในดินแดนรัฐฉาน ในประเทศพม่าปัจจุบัน มีอักษรเขียนของตัวเองอีกแบบหนึ่ง เรียกว่า “ลี้กโตม่น” (เรียกตามรูปอักษรซึ่งมีลักษณะกลมมน) ซึ่งเป็นแบบที่ได้รับอิทธิพลจากรูปอักษรมอญเช่นเดียวกัน¹⁷. อักษรไท “ลี้กโตม่น” และ “ลี้กโตยว” แบบใดจะเก่าแก่กว่ากัน ยังคง

เป็นปัญหาที่หาข้อยุติไม่ได้. อย่างไรก็ตาม จะพิจารณาจากการกระจายตัวของการใช้รูปอักษรทั้งสองแบบ เนื่องจาก “ลี้กโตม่น” ใช้กันเป็นหลักในรัฐฉาน (อักษรแบบนี้พบใช้กันในกลุ่มคนไทบางกลุ่ม เช่น “ไตคำตี้”, “ไตผาเก้” และ “ไตอ้ายตอน”, ที่เพิ่งอพยพจากรัฐฉานเข้าไปในอัสสัม ในช่วงไม่เกินสองร้อยปีเศษที่ผ่านมาด้วย, ทำให้เห็นว่า “ลี้กโตม่น” น่าจะมีใช้กันแพร่หลายอยู่แล้วในรัฐฉาน ในช่วงเวลาที่มีการอพยพดังกล่าวเกิดขึ้น) ซึ่งเป็นดินแดนที่คั่นอยู่ระหว่างได้คงกับอัสสัม จึงชวนให้สันนิษฐานว่า “ลี้กโตยว” อาจเป็นรูปอักษรแบบที่เก่าแก่กว่า จึงแพร่หลายได้กว้างขวางกว่า ตั้งแต่ดินแดนได้คงทางตะวันตก ออกจนถึงอัสสัมทางตะวันออก, ส่วน “ลี้กโตม่น” ที่พบแทรกอยู่ตรงกลางนั้น อาจเป็นแบบที่พวกไทใหญ่รับอิทธิพลจากอักษรพม่าในรุ่นหลังลงมา จึงพบใช้กันแต่เฉพาะในเขตอิทธิพลของพม่าเป็นหลัก (ซึ่งก็หมายความว่า ก่อนหน้าที่พวกไทใหญ่ในรัฐฉานจะหันมาใช้ “ลี้กโตม่น” ได้เคยใช้ “ลี้กโตยว” มาก่อนแล้ว). หากข้อสันนิษฐานข้างต้นนี้ถูกต้อง การใช้รูปอักษรไทแบบ “ลี้กโตม่น” อย่างแพร่หลาย ก็ควรจะต้องเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ภายหลังจากปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 ลงมา เช่นเดียวกัน¹⁸.

การที่ไม่พบร่องรอยว่าคนไทในกลุ่มน้ำจิ้นชาเจียง เคยรับนับถือพุทธศาสนาเถรวาทมาก่อน

¹⁶ เวนู วิชาศิลป์. 2539. พงศาวดารไทอาหม (เล่ม 1). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง. ความนำ (หน้า 1-28).

¹⁷ ดู: เวนู วิชาศิลป์. เรื่องเดียวกัน.

¹⁸ นักวิชาการบางท่านเชื่อว่าพวกไทใหญ่มีตัวอักษรของตนเองใช้แล้ว ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 โดยอ้างหลักฐานจากบันทึก “ไป้อี่จ้วน” ที่ หลี่ซือชง และ เจียนกู๋ซัน ซุนนางจีนแห่งราชสำนักเหม็ง เขียนขึ้นในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14. โดยในบันทึกดังกล่าว มีข้อความกล่าวว่า “พวกไป้อี่ (แห่งเมืองมว) ไม่ใช้อักษรจีน พวกเขาสลักบนกระบอกไม้หรือไม้ไผ่ เพื่อบันทึกสิ่งต่างๆ หากเป็นเหตุการณ์สำคัญจะใช้อักษรพม่า” (อ้างถึงใน: สมพงษ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์. 2542. ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่. หน้า 105). ทั้งนี้ผู้ที่เชื่อเช่นนั้นคิดว่าความที่ ซุนนางจีนทั้งสองเข้าใจผิด มองอักษรไทใหญ่เป็นอักษรพม่า เนื่องจากมีรูปอักษรคล้ายกัน. อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนคิดว่าความแบบดังกล่าว ก็มีปัญหาเช่นกัน เพราะก็มีความเป็นไปได้ไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน ที่พวกไทใหญ่แห่งเมืองมวในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 ใช้อักษรพม่าจริงๆ ในการบันทึกเหตุการณ์สำคัญ ก่อนที่รูปอักษรจะวิวัฒนาการไปสู่แบบไทใหญ่หลังจากนั้น.

ย่อมแสดงให้เห็นเช่นกันว่า พุทธศาสนาเถรวาทคงยังมีได้แพร่หลายในหมู่คนไททางตะวันตกของมณฑลยูนนาน อย่างน้อยจนถึงในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14. ซึ่งก็สอดคล้องกับหลักฐานในเอกสารจีน อีกอย่างน้อยก็สองชิ้น. หลักฐานชิ้นแรกก็คือหนังสือ “ไป้อี้จ้วน” ที่ถูกเขียนขึ้นในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 โดยขุนนางจีน 2 คน ที่เป็นทูตเดินทางไปราชสำนักอังวะ และขากลับได้แวะพักที่เมืองมวานหลายเดือน; ในบันทึกเล่มนั้นกล่าวว่า พวกไทในอาณาจักรหลูซวนยังมีได้รับนับถือพุทธศาสนา ไม่มีพระภิกษุ (ขณะที่กล่าวถึงพระภิกษุ ว่ามีอยู่ในดินแดนของพวกพม่า). หากยังคงนับถือผี แม้ในงานเลี้ยงของกษัตริย์ ก็ยังต้องนำอาหารและเหล้าไปเช่นผีก่อนที่จะดื่มกิน และในเวลาที่มีคนตายจะใช้ผู้หญิง (แม่ผัว?) สวดมนต์ให้ผู้ตายก่อนจะนำไปฝัง¹⁹.

หลักฐานจีนอีกชิ้นหนึ่งคือ “พงศาวดารราชวงศ์หมิง ตอนประวัติหัวหน้าเผ่าแห่งหลูซวน” กล่าวถึงประเพณีของคนไทแถบลุ่มน้ำมวว่า เดิมพวกนี้ไม่ศรัทธาในพุทธศาสนา แต่มีภิกษุจากยูนนานไปแจกแจงเรื่องการสนองเวรกรรม ทำให้เสียห่มฟ้ากษัตริย์แห่งหลูซวนในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 เกิดศรัทธา จนได้ตั้งภิกษุดังกล่าวไว้ในสถานภาพสูง ทำให้เจ้าไทใหญ่แห่งแคว้น “มู่บั้ง” (คือแคว้นแสนหวี ในรัฐฉาน) ซึ่งขณะนั้นอยู่ภายใต้อาณัติของเสียห่มฟ้า ไม่พอใจได้ก่อการกบฏขึ้น²⁰. ปรากฏการณ์นี้น่าจะแสดงให้เห็นว่า จนถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 พุทธศาสนาก็อาจเพิ่งเริ่มเข้าไป และน่าจะยังไม่เป็นที่แพร่หลายนักในแถบใต้คงและบริเวณใกล้เคียง รวมถึงในดินแดน

ของพวกไทใหญ่ในรัฐฉานของพม่าด้วย. และถ้าหากเชื่อตามเอกสารจีนชิ้นดังกล่าว พุทธศาสนาแบบที่เลือกลุ่มฟ้าศรัทธาไปจากยูนนาน จึงน่าจะเป็นพุทธศาสนานิกายมหายาน ต่างจากพุทธศาสนานิกายซึ่งเป็นที่นับถือกันในเขตใต้คงปัจจุบัน ที่เป็นพุทธศาสนาเถรวาทแบบที่ได้รับอิทธิพลพม่า.

มีหลักฐานว่าพุทธศาสนาเถรวาทแบบพม่าได้แพร่เข้าไปในดินแดนของพวกไทใหญ่ ละลอกใหญ่ในรัชสมัยของพระเจ้าบุเรงนอง กษัตริย์พม่าแห่งราชวงศ์ตองอู, ทั้งนี้โดยเป็นพระราชประสงค์ของกษัตริย์พม่าพระองค์ดังกล่าว ที่จะเผยแพร่ลัทธิธรรมนิยมแบบพม่าให้เป็นที่แพร่หลายในหมู่ชาวไทใหญ่ ภายหลังจากที่ทรงได้ชัยชนะต่อหัวเมืองไทใหญ่ ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 16. ตามหลักฐานฝ่ายพม่า พวกไทใหญ่จนถึงช่วงเวลานั้น ยังคงมีประเพณีที่เวลาเจ้าฟ้าสิ้นพระชนม์ จะมีการฆ่าบรรดาข้าทาสบริวาร รวมถึงช้างม้า จำนวนมากฝังรวมไว้ในสุสานของเจ้าฟ้า, ด้วยความเชื่อที่ว่าพวกข้าทาสบริวารเหล่านั้น จะได้ตามไปรับใช้เจ้านายในปรโลกด้วย; พระเจ้าบุเรงนองทรงมีพระบรมราชโองการ ให้เจ้าฟ้าไทใหญ่ยกเลิกประเพณีเช่นนั้นเสีย เนื่องจากไม่ต้องด้วยคติในพุทธศาสนา²¹. จากการที่พวกไทใหญ่มีประเพณีปฏิบัติดังกล่าว ซึ่งขัดแย้งอย่างยิ่งกับหลักพุทธศาสนา แสดงให้เห็นว่าแม้จนถึงช่วงก่อนหน้าสมัยบุเรงนอง ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 16 พวกไทใหญ่ในรัฐฉาน ก็ยังคงมีได้รับนับถือพุทธศาสนาอย่างแพร่หลาย. และการแพร่เข้าไปของพุทธศาสนาเถรวาท สู่ดินแดนใต้คง (ผ่านทางรัฐฉาน) ก็จะต้องเกิดขึ้นภายหลังจากช่วงเวลานั้นลงมา²².

¹⁹ สมพงษ์ วิทัยศักดิ์พันธุ์. 2542. เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

²⁰ อ้างถึงใน: เจียงอิงเหลียง. 2531. *ประวัติชนเชื้อชาติไท* (ตอนที่ 2).

²¹ ดู: Ray, N., 1946. *Theravada Buddhism in Burma*. Calcutta: University of Calcutta. p. 200.

²² ในพงศาวดารพม่าฉบับหอแก้ว (Pe Maung Tin and Luce, G.H. (translators). 1960. *The Glass palace Chronicle of the Kings of Burma*. Rangoon: Rangoon University Press) มีกล่าวถึงเรื่องราวที่พระเจ้าอโนรธา กษัตริย์พม่าแห่งอาณาจักรพุกามในคริสต์ศตวรรษที่ 11 ได้เดินทางไปเมืองจีนด้วยวัตถุประสงค์ทางศาสนา

วัฒนธรรมของคนไทในลุ่มแม่น้ำจีนซาเจียง

คนไทในลุ่มแม่น้ำจีนซาเจียง ดำรงชีพด้วยการทำเกษตรกรรม ปลูกข้าวนาดำเป็นหลัก เช่นเดียวกับคนไทโดยทั่วไป ทางตอนใต้ของประเทศจีน และตอนเหนือของเอเชียอาคเนย์. แต่เนื่องจากริมแม่น้ำจีนซาเจียง บริเวณที่เป็นถิ่นฐานของคนไทมีที่ราบน้อย ชาวบ้านจึงนิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ลึกเข้าไปในหุบเขา ตามริมลำห้วยที่เป็นสาขาของแม่น้ำใหญ่ ซึ่งพอจะมีที่ราบแคบๆ ตามริมลำห้วย เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์พอเหมาะแก่การทำนาดำได้. บริเวณที่ตั้งบ้านเรือน มักอยู่บนลาดเนินเชิงเขา ไม่ไกลจากลำห้วยและที่นาของหมู่บ้านมากนัก. แบบแผนการปลูกสร้างบ้านเรือน ในปัจจุบันไม่ต่างไปจากแบบจีนทั่วไป กล่าวคือชาวบ้านจะนิยมปลูกเรือนติดดินไม่ยกพื้น ผนังก่อด้วยอิฐเผาหรืออิฐดินดิบ หลังคามุงกระเบื้องหรือบางครั้งก็มุงหญ้า. ผนังด้านในของโถงเรือน ตั้งหิ้งบูชาบรรพบุรุษ. หมู่บ้านธรรมชาติของคนไท ที่ผู้เขียนมีโอกาสได้แวะเยี่ยมชม ส่วนใหญ่มีขนาดไม่ใหญ่นัก คืออยู่ระหว่าง 60 ถึง 80 ครัวเรือน. จำนวนประชากรราว 200 ถึง 300 คน ต่อหมู่บ้าน.

สำหรับเครื่องแต่งกายพื้นเมือง สตรีจะนิยมนุ่งซิ่น (ภาษาพื้นเมืองเรียกว่า "เซิน") ย้อมครามสีน้ำเงินยาวครึ่งพระองค์, คาดทับด้วยผ้าคาดเอว ย้อมสีน้ำตาล ชายผ้าดัดเป็นชายครุยฟูห้อย, สวมเสื้อ (ภาษาพื้นเมืองเรียกว่า "เสื้อ" เช่นเดียวกัน) สองชั้น โดยคาดผ้าเอี๊ยมปักเป็นลวดลายทับเสื้อ

ซิ่นใน, ส่วนเสื้อชั้นนอกเป็นเสื้อแขนสามส่วนเอว ลอยผ่าอก ย้อมครามแบบเดียวกันกับซิ่น. ทั้งเสื้อชั้นนอกและซิ่น มักนิยมทำเป็นลวดลาย โดยใช้เทคนิคมัดย้อมเป็นจุดๆ. นอกจากนั้นสตรียังนิยมใช้ผ้าโพกหัวสีดำที่เรียกว่า "ผ้าหลอย" ประดับลวดลายปักและฟู ห้อย. ชาวบ้านมักทอผ้าด้วยตนเองโดยใช้กึ่งมือแบบโบราณ ;

ที่น่าสนใจคือวัสดุที่ใช้ทอผ้ามีไหมฝ้าย ไหม หรือว่าป่าน อย่างที่มักพบทั่วไป หากเป็นเส้นใยที่ปกคลุมผิวใบด้านล่างของไม้ล้มลุกขนาดเล็กชนิดหนึ่ง เรียกว่า "ต้นเหมือด" (ลักษณะคล้ายต้นเยอบีร่า ใบหนาขอบใบหยักเป็นคลื่น ผิวใบด้านบนสากคายสีเขียวเข้ม ผิวใบด้านล่างปกคลุมด้วยเส้นใยละเอียด

หญิงคนไตแต่งกายแบบพื้นเมืองบ้านเพียงนาออย

คือเพื่อแสวงหาพระทันตธาตุของพระพุทธเจ้า ซากลับได้แวะพักที่เมืองมว เจ้าเมืองมวได้ถวายพระธิดาให้ตามไปเป็นบาทบริจาริกาของพระเจ้าอโนรธาที่พุกามด้วย. หากอ้างตามพงศาวดารฉบับนี้ ก็อาจเป็นไปได้ที่ทางเมืองมวจะได้ยอมรับนับถือพุทธศาสนาเถรวาท มาตั้งแต่ในสมัยพระเจ้าอโนรธา เพราะการยอมรับอิทธิพลทางการเมือง ก็มักตามด้วยการยอมรับศาสนาของผู้ปกครองด้วย. อย่างไรก็ตาม มีหลักฐานว่าเรื่องราวตอนที่กล่าวถึงนี้ เพิ่งถูกใส่เข้าไปในพงศาวดารพม่า ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 นี้เอง. และการเรียบเรียงพงศาวดารตามจารีตของพม่า ในส่วนที่กล่าวถึงเรื่องราวย้อนกลับขึ้นไปถึงสมัยพุกาม ก็มีข้อวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก ในแง่ความเที่ยงตรงน่าเชื่อถือ (ควรดู: (1) Than Tun, 1988 *Essays on the History and Buddhism of Burma* (P. Strachan ed.). Scotland: Kiscadale Publications, หน้า 3-22; (2) Aung-Thwin, M.A., 1998. *Myth and History in the Historiography of Early Burma*. Ohio University Center for International Studies, Monographs in International Studies, Southeast Asia Series No. 102.)

สีเงิน ดึงออกมาเป็นปุยได้ เส้นใยนี้เองที่นำมาทอเป็นผ้าได้) ขึ้นเองอยู่ในป่า; ชาวบ้านจะเก็บใบไม้

ชายชราคนโตแต่งกายแบบพื้นเมืองบ้านเพียงนาคอย

ชนิดดังกล่าว ครั้งละมาก ๆ นำมาดัดเส้นใย และ พันเป็นด้ายด้วยมือ สำหรับไว้ใช้ทอผ้า การทอผ้าด้วยเทคนิคและวัสดุเช่นนี้ เป็นแบบของท้องถิ่น ซึ่งนอกจากจะพบได้ในกลุ่มคนไทยดังกล่าวแล้ว ยังพบในพวกลัทธิ ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อนบ้านในท้องถิ่นด้วย

บ้านของคนไทย ในแถบกลุ่มแม่น้ำจีนซาเจียงด้วย. สำหรับเครื่องแต่งกายพื้นเมืองของบุรุษ ยังนิยมแบบจีนสมัยก่อน คือสวมเสื้อคลุมยาวสีดำแขนยาว คอตั้งผ้าข้าง และใช้ผ้าโพกศีรษะเป็นสีดำเช่นเดียวกัน.

เครื่องแต่งกายแบบพื้นเมืองดังกล่าว ซึ่งยังคงใช้กันอยู่จนถึงปัจจุบัน ในหมู่บ้านของคนไทยแถบห้วยโปโล่ ดูเหมือนว่าจะแตกต่างอยู่บ้างจากที่หมอดอดัดเคยพบที่ในหมู่บ้านคนไทย แถบริมแม่น้ำจีนซาเจียงในเขตอำเภอหู่ตู่ตั้ง และได้บรรยายถึงไว้ในบันทึกของท่าน. โดยตามบันทึกของหมอดอดัด สตรีคนไทยนิยมนุ่งกระโปรงจีบรอบตัวแบบคล้ายของมัง. ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่า เครื่อง

แต่งกายแบบพื้นเมืองของคนไทยในกลุ่มน้ำ จีนซาเจียงในอดีต น่าจะมีความหลากหลายอยู่พอสมควร.

ประเพณีและความเชื่อของคนไทยในกลุ่มแม่น้ำจีนซาเจียง ยังคงรักษาร่องรอยของวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม ที่พบได้ทั่วไปในกลุ่มคนไทยทางตอนใต้ของประเทศจีน ไว้ได้พอสมควร. ขณะเดียวกันก็ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมจีนในระยะหลังลงมา โดยเฉพาะเรื่องความเชื่อในลัทธิเต๋า การนับพระภูลด้วยระบบแช่ (สิง) และระบบปกครองแบบที่มีเจ้าที่ดิน. กับยังได้แสดงลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมบางอย่าง กับพวกเผ่าหฺยี้ (โลโล) ที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อนบ้านในท้องถิ่นด้วย ดังเช่นเรื่องเครื่องแต่งกายที่กล่าวถึงไปแล้ว และงานเทศกาลประเพณีบางอย่างที่จะกล่าวถึงต่อไปข้างหน้า.

คติสำคัญอย่างหนึ่งของคนไทย ที่ยังหลงเหลือปรากฏ อยู่ในกลุ่มคนไทยแห่งกลุ่มแม่น้ำจีนซาเจียง ก็คือความเชื่อเกี่ยวกับ "ขวัญ". ตามความเชื่อของคนไทย โดยเฉพาะกลุ่มที่ยังมิได้รับนับถือพุทธศาสนา. เช่นคนไทยทางตอนใต้ของประเทศจีน และภาคเหนือของประเทศเวียดนาม, ขวัญหมายถึงวิญญาณที่ประจำอยู่ในร่างกายของคนที่ยังมีชีวิตอยู่. ขวัญในร่างกายมิได้หลายขวัญ โดยจำนวนของขวัญอาจแตกต่างกันไปได้ในแต่ละกลุ่มคนไทย. อย่างเช่นพวกไทดำในเวียดนามเชื่อว่าขวัญมีจำนวน 32 ส่วนพวกจ้วงและไทหลายกลุ่มทางตอนใต้ของประเทศจีน เชื่อว่าขวัญมีจำนวน 40.

ขวัญ (บางขวัญ) อาจหนีหายออกไปจากร่างกายได้ ขณะที่เจ้าของร่างยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งก็จะทำให้ผู้นั้นเกิดเจ็บไข้ไม่สบายขึ้น จำเป็นต้องทำพิธีเรียกขวัญนั้น ให้กลับมาเข้าร่างให้ได้ ผู้นั้นจึงจะกลับคืนเป็นปกติ. เมื่อบุคคลตายขวัญจะออกจากร่างกายไปอย่างถาวร และกลายเป็น "ผี". ถ้าหากว่าผู้ตายเป็นผู้อายุโสของตระกูล ลูก

หลานจำเป็นต้องประกอบพิธีส่งขวัญบางขวัญของผู้ตาย ให้ไปอยู่ที่ “เมืองฟ้า” ซึ่งเป็นแดนของคนตาย และรับขวัญบางขวัญของผู้ตาย ให้กลับมาอยู่ในเรือนที่หิ้งบูชาผีบรรพบุรุษ เพื่อทำหน้าที่เป็น “ผีเรือน” คอยคุ้มครองดูแลลูกหลาน, โดยที่ลูกหลานก็มีหน้าที่ จะต้องเช่นไหว้บูชาผีบรรพบุรุษอยู่เป็นประจำ. การนับถือผีบรรพบุรุษประจำตระกูลนี้ จะสืบทอดทางสายฝ่ายชาย. ตามประเพณีไทโบราณ การเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษจะให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษกับผีรุ่นที่ใกล้กับตัวเจ้าบ้าน (โดยทั่วไปมักนับย้อนกลับขึ้นไปสามรุ่น แต่ในไทบางกลุ่มเช่นไทดำในเวียดนาม อาจนับย้อนกลับขึ้นไปไกลมากกว่านั้น). ส่วนผีบรรพบุรุษในรุ่นที่นับย้อนกลับขึ้นไปไกลมากกว่านั้น จะถูกลดความสำคัญลง, โดยอาจถูกเชิญออกไปอยู่ในศาลนอกบ้าน หรือแม้แต่ปล่อยให้วิญญาณเร่ร่อนพเนจรในที่สุด. สำหรับขวัญของผู้ที่ตายตั้งแต่เมื่อยังไม่ถึงวัยอันสมควร หรือตายโหงด้วยเหตุผิดปกติวิสัย จะถูกปล่อยให้ผีพเนจร โดยไม่มีการประกอบพิธีส่งและรับขวัญ แบบที่กระทำกับผู้ตายซึ่งเป็นผู้อาวุโสของตระกูล แต่อย่างใด.

พิธีส่ง “ขวัญ” ผู้ตายไป “เมืองฟ้า” ในกรณีที่ผู้ตายเป็นผู้อาวุโสของตระกูล ประกอบด้วยขั้นตอนที่สลับซับซ้อน (โดยขวัญผู้ตายจะต้องเดินทางผ่านด่านต่างๆ มากมาย และในที่สุดต้องข้ามแม่น้ำ ซึ่งเป็นทางเชื่อมต่อระหว่างโลกของคนเป็นกับโลกแห่งวิญญาณ) บางครั้งต้องใช้เวลาถึงหลาย

วันหลายคืนจึงเสร็จพิธี ทั้งนี้โดยมีเจ้าพิธีเป็นผู้ดำเนินการให้. ในสังคมของคนไท “เจ้าพิธี” ซึ่งจะประกอบพิธีกรรมดังกล่าวได้ มีอยู่สองประเภทคือ “มด” และ “หมอ”; ตามปกติในทุกสังคมของคนไทจะมีทั้ง “มด” และ “หมอ” อยู่ด้วยกันทั้งคู่. แต่ในการประกอบพิธีส่งขวัญผู้ตาย จะนิยมใช้ “มด” หรือ “หมอ” อย่างใดอย่างหนึ่ง, โดยในบางสังคมนิยมใช้ “มด” ส่วนในบางสังคมก็นิยมใช้ “หมอ”.

“มด” หมายถึงบุคคลที่มีอำนาจพิเศษในตัวเอง สามารถติดต่อกับโลกแห่งวิญญาณได้ มีทั้งเพศหญิงและเพศชาย, แต่ส่วนใหญ่มักเป็นเพศหญิง มีชื่อเรียกต่างๆกันไป ในแต่ละกลุ่มคนไทอย่างเช่น “แม่เมอด” (คือ แม่มด), “แม่แกน”²³, หรือ “แม่หมอ” (คำว่า “หมอ” ตรงนี้ มีความหมายต่างจาก “หมอ” ซึ่งเป็นประเภทของผู้ประกอบพิธีกรรมดังกล่าวข้างต้น; “หมอ” ตามความหมายแบบหลังจะมีแต่เพศชายเท่านั้น). การเข้าสู่สถานภาพของ “มด” มักไม่ผูกพันกับชาติตระกูล, บุคคลจะทราบเองว่าตนเองถูกคัดเลือกให้เป็น “มด” ผ่าน “สัญญาณ” บางอย่างที่ถูกส่งมาจากโลกแห่งวิญญาณ, อย่างเช่นอยู่ๆ ผู้นั้นก็เกิดเจ็บไข้ไม่สบายเรื้อรัง โดยหาสาเหตุไม่ได้รักษาก็ไม่หาย หรือว่าเกิดมีสติฟั่นเฟือนไปชั่วขณะ, จนเมื่อยอมปฏิญาณตนเองเป็น “มด” แล้ว จึงจะหายจากอาการผิดปกติเหล่านั้นได้, จากนั้นก็ไปฝึกงานเพื่อเรียนรู้ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม กับผู้ที่เป็น “มด” อยู่ก่อนแล้ว. สำหรับ “หมอ” (ซึ่ง

²³ คำว่า “แม่แกน” ในที่นี้หมายถึง “ตัวกลาง” ที่ทำหน้าที่ติดต่อกับโลกแห่งวิญญาณ อันเป็นความหมายแบบเดียวกันกับคำศัพท์ “เทียนซื่อ” ในวัฒนธรรมจีนยุคโบราณ (“เทียน” หมายถึงสวรรค์ซึ่งเป็นสถานที่ มิได้หมายถึงตัวบุคคลที่เป็นเทพสูงสุด และ “เทียนซื่อ” ก็คือผู้ที่ติดต่อกับสวรรค์ได้); คำศัพท์สองคำคือ “แกน” และ “เทียน” โดยสมมุติฐานของผู้เขียน อาจมาจากรากศัพท์เดียวกันได้ ภายใต้ความคิดที่ว่าวัฒนธรรมด้านคติความเชื่อและจักรวาลวิทยา ของไทและจีนยุคโบราณมีความเกี่ยวข้องกัน (ดู: สุมิตร ปิติพัฒน์ และ เสมอชัย พูลสุวรรณ, 2543. “ไท” และ “จ้วง” ในมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน, กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์); คำว่า “แกน” ที่มีความหมายถึงเทพในฐานะตัวบุคคล อย่างเช่นที่พบในพวกไทดำ และลาวล้านช้าง อาจเป็นความหมายที่กลายมาอีกชั้นหนึ่งแล้วจาก “แกน” ที่ใช้ประกอบสรรพนามบุคคล เพื่อหมายถึงตัวกลางติดต่อระหว่างโลกมนุษย์กับโลกสวรรค์.

มีแต่เพศชายเท่านั้น) หมายถึงผู้ที่ผ่านการอบรมอย่างมีแบบแผน ในเรื่องขั้นตอนของพิธีกรรม: บุคคลสามารถเป็น “หมอ” ได้โดยสมัครใจ และโดยมากมักสืบทอดสถานะความเป็น “หมอ” ผ่านทางสายตระกูล.

ผู้เขียนได้เคยเสนอการสืบค้นโดยละเอียดไว้ในงานอีกชิ้นหนึ่ง²⁴ แล้วว่า คติเรื่องขวัญกิติ, หรือว่าเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษที่แบ่งเป็นสองภาค (ภาคหนึ่งถูกส่งไปอยู่บนเมืองฟ้า และอีกภาคหนึ่งถูกรับมาอยู่ที่หิ้งบูชาภายในเรือน) รวมถึงการใช้ “มด” ทำหน้าที่ส่งวิญญาณผู้ตาย ในพิธีศพผู้อาวุโสของตระกูลกิติ, ได้เคยเป็นคติร่วมมาก่อน ระหว่างสายวัฒนธรรมไท กับวัฒนธรรมจีนยุคโบราณแห่งลุ่มแม่น้ำเหลือง เมื่อราวสามพันปีก่อน.

คดีดังกล่าว ซึ่งได้แตกแขนงออกมาจากรากเหง้าทางวัฒนธรรมเดียวกันในอดีต ตั้งแต่เมื่อหลายพันปีก่อน ได้มีวิวัฒนาการตามแนวทางของตนเอง ในทั้งสองสายวัฒนธรรม. ในวัฒนธรรมจีนบทบาททางพิธีกรรมของ “มด” ซึ่งมีสถานภาพที่ไม่จำเป็นต้องผูกพันกับสายตระกูล ค่อยๆ ถูกแทนที่ด้วยบทบาทของ “หมอ” ซึ่งสืบทอดสถานภาพผ่านทางสายตระกูลชนชั้นสูง, โดยสัมพันธ์กับพัฒนาการทางสังคมและระบบราชการของจีน สู่ระดับที่เพิ่มความสลับซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ. สำหรับในสังคมของคนไทย พัฒนาการทางวัฒนธรรมเกิดในแนวที่คู่ขนาน กับที่เกิดขึ้นในสังคมจีน (เนื่องจากไทยได้รับวัฒนธรรมจากจีนต่อเนื่องมาโดยตลอด) เพียงแต่กำเนิดขึ้นในอัตราที่ช้ากว่า, โดยที่ในกลุ่มคนไทยที่รับวัฒนธรรมจากจีนในยุคหลังลงมาค่อนข้างน้อย มีแนวโน้มว่ายังคง

สามารถรักษาแบบแผนพิธีกรรม และคติความเชื่อแบบโบราณ (โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการใช้ “มด” ส่งวิญญาณผู้ตายในพิธีศพ) ไว้ได้ดีกว่ากลุ่มคนไทยที่รับวัฒนธรรมจีนอย่างเข้มข้นมาตั้งแต่ครั้งโบราณ.

กรณีเปรียบเทียบที่ดี ก็คือการที่คตินิการ ใช้ “มด” ส่งขวัญผู้ตายในพิธีศพ ยังคงหลงเหลือร่องรอย อยู่ในกลุ่มคนไทยหลายกลุ่มในมณฑลยูนนาน เช่นไทแถบต้นแม่น้ำแดง, พวกไทในไตคง ก่อนที่จะรับพุทธศาสนา²⁵ รวมถึง “จ้วง” (ไท) บางกลุ่มในแถบเหวินชาน, ขณะที่ได้สูญไปแล้วเป็นส่วนใหญ่ในกลุ่ม “จ้วง” ในมณฑลกวางสี (สำหรับในสังคมของพวกเขา “จ้วง” ในกวางสี แม้ยังคงมี “มด” อยู่ แต่ “มด” ก็มีบทบาทในทางพิธีกรรมค่อนข้างน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับ “หมอ” และโดยเฉพาะก็คือ “มด” ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับพิธีศพ), โดยจากหลักฐานประวัติศาสตร์ คนไทยกลุ่มหลังมีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับจีน อย่างต่อเนื่องและเข้มข้นมากกว่ากลุ่มแรก มาอย่างน้อยก็ตั้งแต่ในสมัยราชวงศ์ชั้ว.

คนไทยในแถบลุ่มน้ำจีนซาเจียง เชื่อว่าคนปกติจะมีขวัญจำนวน 9 ขวัญ ประจำอยู่ในร่างกาย. ขวัญที่สำคัญที่สุด มีชื่อเรียกว่า “ขวัญหลวง”. เวลาที่มีผู้อาวุโสของตระกูลตาย ลูกหลานจำเป็นต้องจัดพิธีส่งขวัญหลวงของผู้ตาย ให้ไปอยู่ในแดนของคนตาย พร้อมกับรับขวัญอีกส่วนหนึ่งของผู้ตาย ที่เรียกว่า “ขวัญอืด” (คือ “ขวัญน้อย”) ให้มาสถิตอยู่ที่แท่นบูชาบรรพบุรุษภายในเรือน กลายเป็นผีเรือน คอยดูแลความเป็นอยู่ของลูกหลาน. พิธีทั้งสองนั้น จะกระทำภายหลังจากที่นำศพไปฝังที่ “ป่าเหว” (คือ ป่าช้า) เรียบร้อยแล้ว, โดยในขั้นตอนฝังศพ จะไม่มีพิธีรีตองมากนัก กระ

²⁴ สุมิตร ปิติพัฒน์ และ เสมอชัย พูลสุวรรณ. 2543. “ไท” และ “จ้วง” ในมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน.

²⁵ มีกล่าวถึงในบันทึก “ไป้อ้อจ้วน” ว่าพวกคนไทยในลุ่มน้ำมาว มีประเพณีให้ผู้หญิงสวดให้แก่ผู้ตายในพิธีศพ (อ้างถึงใน: สมพงศ์ วิทยกศักดิ์พันธ์ุ. 2542. ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่. หน้า 105).

ทำกันได้ในหมู่ญาติ โดยไม่จำเป็นต้องมีเจ้าพิธีเข้ามาเกี่ยวข้อง. พิธีรับขวัญอืด จะกระทำหลังจากตาย 7 วันกรณีที่ผู้ตายเป็นชาย และ 9 วันกรณีที่ผู้ตายเป็นหญิง. ส่วนพิธีส่งขวัญหลวงที่เรียกว่าพิธี “ว่าทาง” นั้น จะกระทำหลังจากตายแล้ว 3 เดือน. ถ้าหากว่าผู้ตายเป็นเด็กหรือคนหนุ่มสาวที่ตายตั้งแต่ยังไม่ถึงวัยอันสมควร หรือตายโดยเหตุมิได้ปกติ จะไม่มีการประกอบพิธีส่งและรับขวัญผู้ตาย ตามขั้นตอนดังกล่าวแต่อย่างใด. ดังนั้นโดยทฤษฎี ขวัญของผู้ตายในกรณีที่ไม่ปกติเช่นนั้น ก็จะต้องกลายเป็นผีเร่ร่อนไป.

เจ้าพิธีซึ่งทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการรับ “ขวัญอืด” และส่ง “ขวัญหลวง” ของผู้ตายซึ่งเป็นผู้อาวุโสของตระกูล ในสังคมของคนไทยแห่งลุ่มน้ำจิงซาเจียง ได้แก่ “มด” ซึ่งอาจเป็นเพศหญิงหรือเพศชายก็ได้ (เรียกว่า “แม่หมอ” หรือ “พ่อหมอ” แล้วแต่กรณี) แต่ส่วนใหญ่มักเป็นเพศหญิง. “มด” ในสังคมของคนไทยลุ่มแม่น้ำจิงซาเจียงหมายถึงบุคคลที่ถูกคัดเลือกโดยเทพแล้วว่า เป็นผู้มียอำนาจพิเศษในตัวเอง สามารถติดต่อกับโลกแห่งวิญญาณได้. โดยจะแสดงสัญญาณให้เจ้าตัวทราบดีว่าได้รับการคัดเลือก ด้วยการทำให้ผู้นั้นเจ็บไข้ไม่สบายเรื้อรัง หรือเกิดสติฟั่นเฟือนชั่วคราว ต้องปฏิญาณตัวเองเป็น “มด” จึงจะหาย. หลังจากนั้นจึงไปฝึกหัดวิชากับผู้ที่เป็น “มด” อยู่ก่อนแล้ว. “มด” มีข้อห้ามบางอย่าง ถือเป็นวัตรปฏิบัติที่แตกต่างไปจากคนทั่วไป อย่างเช่นไม่กินเนื้อสัตว์ที่ตายเอง เนื้อวัว และเนื้อสุนัข. คุณสมบัติของ “มด” รวมถึงข้อวัตรปฏิบัติดังกล่าว เป็นแบบเดียวกันกับประเพณีของพวกเขา “มด” ในกลุ่มคนไทยทั่วๆ ไป ตามที่ได้กล่าวถึงมาบ้างแล้วข้างต้น.

พิธี “ว่าทาง” ส่งขวัญหลวงของผู้ตาย ซึ่งเป็นผู้อาวุโสของตระกูล เป็นพิธีใหญ่ ต้องกระทำถึงสามวันสามคืนจึงจะเสร็จสิ้น. โดย “มด” ซึ่งเป็นผู้ประกอบพิธี จะแต่งกายด้วยชุดพิเศษ เป็น

เสื้อคลุมยาวเรียกว่า “เสื้อฮี” (“ฮี” เป็นภาษาไทยหมายถึง “ยาว”) นุ่งตั้ง และถือพัดประจำตัวคอยโบกเวลาประกอบพิธี (การนุ่งตั้งและวีพัดขณะประกอบพิธีกรรม ก็เป็นประเพณีปฏิบัติทั่วไปของพวกเขา “มด” ในทุกกลุ่มคนไทยเช่นกัน). “มด” ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางขวัญหลวงของผู้ตาย ให้ไปสู่แดนของคนตายซึ่งอยู่ใต้ดิน. เส้นทางไปสู่แดนของคนตายสลับซับซ้อน จำเป็นต้องผ่านด่านต่างๆ มากมาย โดยในเวลาที่ผ่านมาด่านต่างๆ ก็จะต้องมีวิธีปฏิบัติบางอย่าง เช่นจ่ายค่าผ่านด่านให้กับทวารบาล แล้วเสี่ยงทายโดยโยนไม้ประคบ (แบบที่มักใช้กันในศาลเจ้าจีนทั่วไป) ว่าสามารถผ่านด่านได้หรือไม่. หากยังผ่านไม่ได้ลูกหลานผู้ตายก็ต้องทำพิธีกรรมเพิ่มเติม จนสามารถผ่านด่านไปได้ทั้งหมด. และในที่สุดขวัญหลวงของผู้ตายก็ต้องข้ามแม่น้ำสายหนึ่งชื่อ “ห้วยนาเกลือ” แล้วจึงจะถึงแดนของคนตาย. ในคืนสุดท้ายของการ “ว่าทาง” “มด” จะประกอบพิธี “ฮ้องขวัญ” ซึ่งในกรณีนี้คือ “ขวัญหลวง” ของคนเป็น ที่บางครั้งอาจติดตามขวัญผู้ตายไปแดนคนตายด้วย ให้รีบกลับมาเข้าร่าง ก่อนจะถึงเวลารุ่งสางที่ใกล้เริ่มขึ้น.

ประเพณีการใช้ “มด” ส่งวิญญาณผู้ตายไปสู่แดนคนตาย และการที่ขวัญของผู้ตายถูกแยกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งถูกส่งไปยังแดนคนตาย และอีกส่วนหนึ่งได้รับเชิญกลับมาอยู่ที่หิ้งบูชาบรรพบุรุษภายในเรือน ที่พบในกลุ่มคนไทยแห่งลุ่มน้ำจิงซาเจียง ตามที่ได้บรรยายมาดังกล่าว เป็นแบบเดียวกันกับประเพณีโบราณในกลุ่มคนไทย ซึ่งมีต้นเค้าร่วมกระแสเดียวกันมา กับประเพณีจิงยุคโบราณแห่งลุ่มแม่น้ำเหลือง เมื่อราวสามพันปีก่อน ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น.

อย่างไรก็ดี ตามคติของคนไทยทั่วไป (รวมถึงจิงยุคโบราณด้วย) แดนของคนตายจะอยู่บนฟ้ามิใช่อยู่ใต้ดินดังเช่นในกรณีที่พบในกลุ่มคนไทยลุ่ม

น้ำจิงซาเจียง: แดนของคนตายที่อยู่ใต้ดิน (นรก) น่าจะเป็นคติที่รับมาจากลัทธิเต๋าในภายหลัง, ซึ่งความเชื่อดังกล่าวมักพบแพร่หลายในกลุ่มคนไทยที่รับอิทธิพลจิงในระยะเวลาหลังลงมาค่อนข้างเข้มข้น, อย่างเช่นพวก “จ้วง”, “มูหล่าว” และ “เหมาหนาน” ในมณฑลกวางสีปัจจุบัน. ถึงแม้จะมีคติเต๋าเข้ามาปะปนในพิธีศพ แต่การใช้ “มด” เป็นเจ้าพิธีก็ไม่ใช่ว่าคิดเต๋าอย่างแน่นอน เพราะตามลัทธิเต๋าแท้ๆ ผู้ที่ประกอบพิธีศพคือนักพรตที่เรียกว่า “เต๋าสือ” ซึ่งจะเป็นเพศชายเสมอ และมีที่มาแตกต่างเป็นคนละทางจาก “มด”. ในบางหมู่บ้านของคนไทยที่ลุ่มน้ำจิงซาเจียง มีนักพรตในลัทธิเต๋าด้วยเรียกว่า “ตงป้า” หรือ “ตวนกุง” (เรียกแบบจีน) ซึ่งมักสืบทอดตำแหน่งผ่านทางสายตระกูล; นักพรตในลัทธิเต๋านี้ ที่มีอยู่ในหมู่บ้านของคนไทย ทำหน้าที่รักษาใช้ด้วยวิธีการทางไสยศาสตร์เป็นหลัก โดยจะไม่รับประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความตาย.

การนับถือผีบรรพบุรุษที่สถิตอยู่ในเรือนของคนไทยในลุ่มน้ำจิงซาเจียง จะนับถือและเซ่นไหว้เพียงไม่เกินสามรุ่น นับย้อนขึ้นไปจากรุ่นของเจ้าเรือน, โดยที่แต่ละรุ่นจะมีกระดางรูปเป็นตัวแทน, ดังนั้นในแต่ละครัวเรือนก็จะมีกระดางรูปบูชาผีเรือนไม่เกินสามกระดาง. ในกรณีที่มีคนในครอบครัวเกิดเจ็บไข้ไม่สบายขึ้น ตามคติความเชื่อของคนไทยที่นี่ บางครั้งเชื่อว่าอาจเกิดจากการกระทำของผี ต้องหาคนมา “ส่งผี” เพื่อตรวจสอบดูว่าผีตนใดที่มารังควาน; บุคคลที่รับทำหน้าที่ “ส่งผี” ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็น “มด” อาจเป็นคนธรรมดา ที่พอรู้ขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรมก็ได้. ถ้าหากผีที่มารังควานเป็นผีบรรพบุรุษ ในรุ่นที่นับย้อนขึ้นไปได้ไม่เกินสามรุ่น ก็จะทำพิธีเซ่นไหว้ด้วยไก่หรือหมูที่ภายในเรือน แต่

ถ้าหากเป็นผีบรรพบุรุษรุ่นห่างออกไป หรือผีอื่น อีกจะใช้วิธี “ไล่ผี” โดยในการประกอบพิธี จะมีด้วยกระเบื้องใส่ชนไก่ เปลือกไข่ และถ่าน ผู้ประกอบพิธีจะกุมมิดในมือซ้าย เพื่อเป็นเคล็ดทำที่ว่าไล่ผี.

การนับถือผีบรรพบุรุษตามคติดังกล่าว มุ่งประโยชน์สำหรับลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่เป็นหลัก โดยผีที่จะได้รับการเซ่นไหว้สม่ำเสมอ ก็คือผีเรือนที่จะให้คุณให้โทษแก่ลูกหลานได้มาก ผีบรรพบุรุษในรุ่นที่ย้อนกลับขึ้นไปไกลมากๆ จะถูกปล่อยให้เป็นวิญญาณพนजर เช่นเดียวกับวิญญาณของผู้ที่ตายแต่วัยเด็ก หรือตายโดยยังไม่ได้แต่งงาน. คติเช่นนี้แตกต่างอย่างมากจากคติในพุทธศาสนา ที่การประกอบพิธีกรรมพลีกรรมเกี่ยวกับผู้ตาย จะมุ่งประโยชน์ในสัมปรายภพแก่ผู้ตายเป็นหลักสำคัญ. การนับถือผีบรรพบุรุษย้อนกลับขึ้นไปเพียงน้อยรุ่น โดยมุ่งที่ประโยชน์แก่คนเป็นเป็นหลัก และผีบรรพบุรุษรุ่นที่ย้อนกลับขึ้นไปไกลมาก จะถูกปล่อยให้เป็นวิญญาณพนजरนั้น ก็เป็นคติอีกอย่างหนึ่งที่ไทและจิงยุคโบราณมีร่วมกัน ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงแล้วข้างต้น.

คนไทยในลุ่มน้ำจิงซาเจียงมีเรื่องเล่า เป็นนิทานเก่าแก่เกี่ยวกับกำเนิดของผู้คน เริ่มจากที่มีน้ำท่วมโลกครั้งใหญ่ทำให้ผู้คนตายหมด เหลือเพียงพี่น้องชายหญิงคู่หนึ่งมุดเข้าไปหลบในผลน้ำเต้าที่ลอยน้ำได้ จึงรอดชีวิตอยู่ได้, เมื่อน้ำลดลงพี่น้องคู่นั้นจึงออกมาจากผลน้ำเต้า ได้แต่งงานกัน หลังจากนั้นฝ่ายหญิงก็ตั้งครรภ์และคลอดลูกออกมาเป็นผลพื้ทอง ได้ผ่าพื้ทองนั้นเป็นชิ้นๆ แต่ละชิ้นได้กลายมาเป็นผู้คนเผ่าต่างๆ. นิทานที่มีเนื้อความทำนองดังกล่าว เนื่องจากพบได้ทั่วไปในพวกที่พูดภาษาตระกูลไททุกกลุ่ม รวมถึงคนพื้นเมืองต่างตระกูลภาษาบางกลุ่ม (อย่างเช่นพวกชาวเขาเผ่าเย้า²⁶) ทางภาคใต้ของประเทศจีน และ

²⁶ น่าสนใจว่า ศาสตราจารย์ อีแบร์ฮาร์ด ผู้เชี่ยวชาญเรื่องจีนศึกษา ก็มีความเห็นที่ “เข้า” กับ “ไท” เคยมีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างกันมาก่อน (Eberhard, W. 1977, *A History of China*).

ภาคเหนือของเอเชียอาคเนย์²⁷, จึงน่าจะเป็นนิทานพื้นเมืองเก่าแก่มากรื่องหนึ่ง ที่ได้แพร่หลายทั่วไปในภาคใต้ของประเทศจีนอยู่แล้ว แม้ก่อนหน้าที่ภาษาและวัฒนธรรมไทย จะได้แพร่กระจายลงมาสู่เอเชียอาคเนย์.

คนไทยในกลุ่มน้ำจิงซาเจียง มีคติการนับถือ "ผีเสื้อ" หรือเทพเจ้าที่ ซึ่งจะสถิตอยู่ที่ "ต้นเสื้อ" อันเป็นต้นไม้ใหญ่ประจำชุมชน. โดยมากจะอยู่นอกหมู่บ้าน แต่ไม่ห่างออกไปจากตัวหมู่บ้านมากนัก. ทุกหมู่บ้านจะมี "ต้นเสื้อ" ของตนเอง. การเช่นสำรวจ "ต้นเสื้อ" ซึ่งจะกระทำทุกปี ในช่วงเวลาที่อาจแตกต่างกันไปในแต่ละหมู่บ้าน (อย่างเช่นที่บ้าน "เล่าป้า" อำเภอหวู่ต้ง ทำพิธีเช่นไหว้ "ต้นเสื้อ" ในเดือนเจียง ส่วนที่บ้าน "ตั้มู่" กระทำพิธีเดียวกัน ในเดือน 5 ตามปฏิทินจันทรคติแบบจีน) ถือเป็นประเพณีของชุมชน ที่ทุกคนครอบครัวในชุมชนต้องมีส่วนร่วม. พิธีดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เทพเจ้าที่คุ้มครอง บ้านดาลให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุขของชุมชนโดยรวม และความอุดมสมบูรณ์ของพืชผลเกษตรกรรม.

ผู้นำในพิธีบวงสรวง "ต้นเสื้อ" ในสังคมของคนไทยในกลุ่มแม่น้ำจิงซาเจียง โดยทั่วไปจะได้แก่ผู้อาวุโสของตระกูลแรกที่ก่อตั้งหมู่บ้าน. หรือถ้าหากมีหลายตระกูล ก็ให้หัวหน้าตระกูลต่างๆ เหล่านั้น ผลัดเปลี่ยนกันทำหน้าที่นี้. ในพิธีมีการฆ่าสัตว์ใหญ่คือ หมู แพะ หรือบางครั้ง ควายเป็นเครื่องสังเวย. โดยแต่ละครอบครัวร่วมกันออกค่าใช้จ่าย และจะส่งหัวหน้าครอบครัวฝ่ายชายไปร่วมพิธี. ส่วนผู้หญิงมีข้อห้ามไม่ให้ไปร่วมในพิธีดังกล่าว. คติการนับถือ "ผีเสื้อ" และแบบแผนการบวงสรวง "ต้นเสื้อ" ตามที่กล่าวมา เป็นแบบเดียว

กันกับที่พบได้อย่างกว้างขวาง ในกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไทโดยทั่วไป ทางตอนใต้ของประเทศจีน และตอนเหนือของเอเชียอาคเนย์, จึงน่าจะเป็นประเพณีเก่าแก่มากรีกอย่างหนึ่งในสายวัฒนธรรมไทย. และที่น่าสนใจเป็นพิเศษคือ อยู่ในแบบแผนเดียวกันกับ ที่เคยถือปฏิบัติกัน ในสังคมจีนยุคโบราณแห่งลุ่มแม่น้ำเหลือง เมื่อราวสามพันปีก่อนด้วย²⁸. จึงเป็นหลักฐานอีกชิ้นหนึ่งที่อาจแสดงให้เห็น ถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมไทยกับจีนยุคโบราณ.

นอกจาก "ต้นเสื้อ" แล้ว ในหมู่บ้านบางแห่งของคนไทยในแถบนี้ ยังมีศาลเจ้าที่อีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า "ซานเลิน" ซึ่งแปลว่า "เทพแห่งป่า" มักตั้งอยู่ใกล้ๆ กับหมู่บ้าน. เทพนี้มีหน้าที่ดูแลความอยู่ดีมีสุขของผู้คน และปศุสัตว์ในหมู่บ้าน. การเช่นไหว้ซานเลิน กระทำเป็นส่วนบุคคล โดยแต่ละครัวเรือนแยกกันทำ ในช่วงเทศกาลตรุษจีน.

คนไทยในกลุ่มแม่น้ำจิงซาเจียงในปัจจุบันนิยมใช้ชื่อและแซ่ (สิง) แบบจีน เช่นเดียวกับคนพื้นเมืองส่วนใหญ่ในภาคใต้ของประเทศจีน แต่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ก็ยังคงจดจำได้ ถึงระบบเรียกชื่อลูกตามลำดับการเกิด ซึ่งเป็นแบบของไทยโบราณ (กล่าวคือ เรียกชื่อลูกชายตามลำดับ เริ่มจากคนหัวปilingไปว่า: "ชะอ้าย", "ชะยี่", "ชะซาน", "ชะสี่", ฯ และเรียกชื่อลูกสาวตามลำดับจากคนหัวปilingไปว่า: "เหย", "อี", "แอม", "อ่า", ฯ สำหรับชื่อพ่อแม่ ก็จะเปลี่ยนสรรพนามการเรียกไปตามลำดับของลูกเช่นกัน เช่น "พ่ออ้าย" "แม่อ้าย" เป็นต้น) แสดงให้เห็นว่าระบบการเรียกชื่อแบบเก่าเช่นนั้น ยังคงใช้ควบคู่กับการใช้ชื่อแซ่แบบ

²⁷ ดู: สุมิตร ปิติพัฒน์ และ เสมอชัย พูลสุวรรณ. 2542. *คนไทยและเครือญาติ ในมณฑลกุ้ยโจวและไหหลำ*. สถาบันไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

²⁸ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับประเพณีปฏิบัติทำนองเดียวกัน ในสังคมจีนยุคโบราณ ใน: Maspero, H. 1978. *China in Antiquity* (translated by F.A. Kierman, Jr. from the French version "La Chine Antique" first published in 1927). Massachusetts: The University of Massachusetts Press.

จีน มาจนถึงเมื่อไม่นานมานี้.

ผู้อาวุโสชาวไท่ทวนหนึ่ง จากบ้าน “ท่ว่าน เตื่อะ” อำเภอหวู่ต้ง กล่าวกับผู้เขียนว่า จนถึงในคริสต์ทศวรรษ 1920 เด็กๆ ส่วนใหญ่ในหมู่บ้านของท่าน ก็ยังไม่ได้มีแซ่และชื่อจีนใช้มาแต่เกิด เพิ่งมาได้แซ่และชื่อแบบจีนก็ต่อเมื่อเข้าโรงเรียนแล้ว. คำบอกเล่าดังกล่าว น่าจะแสดงให้เห็นว่าอย่างน้อยในบางหมู่บ้านของคนไท การใช้ชื่อและแซ่แบบจีนอย่างแพร่หลาย ก็อาจเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่เก่าแก่นัก, แต่ทั้งนี้และทั้งนั้น ก็ไม่จำเป็นต้องหมายความว่า คนไทแถบนี้เพิ่งเริ่มรู้จักระบบการนับแซ่แบบจีน เมื่อไม่นานมานี้ตามไปด้วย. เพียงแต่ว่าการใช้แซ่แบบจีนในสมัยก่อน อาจจำกัดอยู่แต่เฉพาะในกลุ่มชนชั้นปกครอง ที่มีหน้าที่ต้องติดต่อกับทางราชการจีนเท่านั้น.

ตามหลักฐานในบันทึกจีนสมัยราชวงศ์เหม็ง เจ้าเมืองจิ้งตง (ซึ่งเป็นถิ่นฐานเดิมของคนไทในกลุ่มน้ำจิงซาเจียง) ดำรงตำแหน่ง “เอื่อเถา” สืบต่อเนื่องกันมาหลายชั่วคน, โดยที่คำว่า “เถา” ตามบันทึกจีนซึ่งเป็นชื่อเรียกตระกูล สันนิษฐานว่าอาจเป็นคำเดียวกับ “เต้า” ซึ่งเป็นชื่อใช้เรียกตระกูลชนชั้นปกครอง ในสังคมของคนไท, และในบางหมู่บ้านของคนไทในกลุ่มน้ำจิงซาเจียงปัจจุบัน ก็มีคนใช้แซ่ “เถา” จำนวนไม่น้อย ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า พวกนี้เป็นเชื้อสายเจ้าเมืองจิ้งตงเก่า. หากข้อสันนิษฐานนี้ถูกต้อง การนับตระกูลด้วยแซ่ก็อาจมีอยู่แล้ว ในกลุ่มชนชั้นปกครอง แม้แต่ก่อนหน้าที่พวกนี้จะอพยพมาจากถิ่นฐานดั้งเดิม ในแถบจิ้งตงและเขตใต้คง.

เท่าที่ผู้เขียนได้เคยสำรวจ การใช้ชื่อและแซ่แบบจีน ในกลุ่มคนไทในทางตอนใต้ของประเทศจีนหลากหลายกลุ่ม พบว่าการใช้แซ่ในบางกรณี ก็มีประวัติความเป็นมาเก่าแก่มา อย่างเช่นพวกตระกูล “นุง” แห่งกวางหนาน (เป็นตระกูลชนชั้นปกครองของพวก “นุง” ซึ่งเป็นไทสาขาหนึ่ง)

ทางตะวันออกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนาน ซึ่งอ้างว่าได้สืบเชื้อสายมาจาก “นุงจื่อเถา” วีรบุรุษผู้กล้าของชนเผ่านุง ก็ได้ใช้แซ่ นุง เป็นเครื่องหมายตระกูลมาอย่างน้อยก็ตั้งแต่ในสมัยราชวงศ์ซ้อง. แต่การใช้แซ่ก็คงจำกัดอยู่ในกลุ่มชนชั้นปกครองเป็นหลักเท่านั้น เพราะในการสำรวจภาคสนามของผู้เขียนในหมู่บ้านของชนเผ่า “นุง” แถบกวางหนานเช่นเดียวกัน พบกรณีที่ชาวบ้านเพิ่งเริ่มใช้แซ่แบบจีนเมื่อไม่กี่ชั่วอายุคนที่ผ่านมา. ในสังคมของชาวบ้านคนไททั่วไป ที่ไม่ใช่ชนชั้นปกครอง การใช้แซ่แบบจีนมักสืบย้อนขึ้นไปได้ไม่ไกลมากนัก ส่วนใหญ่ไม่เกินสิบกว่าชั่วอายุคนที่ผ่านมา หรือบางกรณีก็หลังจากนั้นลงมาอีกมาก.

ตามประวัติบอกเล่าของชาวบ้าน ส่วนใหญ่มักอ้างว่าต้นแซ่ของพวกตนอพยพมาจากนครนานกิง หรือบริเวณอื่นในภาคกลางของประเทศจีน ซึ่งไม่ได้เคยเป็นถิ่นฐานของคนไทมาก่อน. นครนานกิง ในมณฑลกังไส เคยเป็นฐานกำลังของกองทัพจีน สำหรับปราบกบฏคนพื้นเมืองทางตอนใต้ ตั้งแต่ในสมัยปลายราชวงศ์หยวนถึงราชวงศ์เหม็ง; “จูหยงเจียง” ปฐมจักรพรรดิแห่งราชวงศ์เหม็ง ได้ส่งกองทัพจากที่นี่ไปปราบกบฏชนกลุ่มน้อยในยูนนาน โดยมีนโยบายให้ทหารจีนในกองทัพเข้าไปตั้งหลักฐาน ผสมผสานกับชาวบ้านท้องถิ่นด้วย. ทหารจีนเหล่านี้อาจเป็นต้นแซ่ของคนพื้นเมืองในยูนนาน อย่างน้อยก็ส่วนหนึ่ง. อย่างไรก็ดี ประวัติการใช้แซ่แบบจีนของชาวบ้าน ที่ไม่ใช่ชนชั้นปกครอง เท่าที่พอสืบได้ก็มักไม่เก่าขึ้นไปจนถึงสมัยต้นราชวงศ์เหม็ง จึงน่าสนใจที่จะพิจารณาว่า ประวัติบอกเล่าดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นเพียงคำกล่าวอ้าง หรือเป็นความจริงตามนั้นกันแน่.

ข้อสันนิษฐานทางหนึ่ง ที่เราอาจใช้อธิบายความลึกลับดังกล่าวก็คือ มีหลักฐานว่า ตั้งแต่สมัยราชวงศ์เหม็งลงมา ราชสำนักจีนได้ปฏิรูประบบการปกครองในหมู่คนพื้นเมืองทางใต้

เสียใหม่ โดยให้เล็กระบบเจ้าพื้นเมืองระดับสูงเสีย แล้วส่งขุนนางจีนมาดำรงตำแหน่งแทน อีกทั้งยังมีการอพยพทหาร และเนรเทศข้าราชการชาวจีนที่ต้องโทษ เข้ามาอยู่ในพื้นที่อย่างต่อเนื่องอีกเป็นจำนวนมากด้วย; ชาวจีนที่อพยพเข้ามาใหม่นี้ มีสถานภาพสูงกว่าคนพื้นเมือง และบางส่วนได้แต่งงานกับคนพื้นเมืองด้วย จึงนำระบบแช่มาใช้ในท้องถิ่น (มีกรณีตัวอย่างที่ผู้เขียนได้เคยพบด้วยตนเอง จากการสำรวจในภาคสนาม ในกลุ่มคนไทในกวางสีที่ชาวบ้านบอกเล่าประวัติต้นโคตรของตนเองว่าเป็นขุนนางจีนจากส่วนกลาง กระทำผิดแล้วหนีเร่ร่อนมาตั้งครอบครัวอยู่ในแถบนี้) ซึ่งการใช้แช่ในกรณีเช่นนี้ บางครั้งเกิดขึ้นหลังสมัยต้นราชวงศ์เหม็งลงมาเป็นอันมาก.

เนื่องจากการเป็นคนจีนทำให้ได้สถานภาพทางสังคม ที่สูงกว่าคนพื้นเมืองโดยทั่วไป จึงทำให้แม้แต่คนพื้นเมือง ที่ไม่มีเชื้อสายเกี่ยวข้องกับชาวจีน ผ่านการแต่งงาน ก็ยังหันมานิยมใช้แช่แบบจีนด้วยในระยะหลังลงมา เพื่อยกสถานภาพของกลุ่มให้สูงขึ้น พร้อมกับผ่อนคลายตนเองจากการถูกกดขี่จากชนชั้นปกครอง. ด้วยเหตุนี้จึงไม่น่าประหลาดใจ ที่จะได้พบว่า มีหมู่บ้านคนไททางตอนใต้ของประเทศจีนจำนวนมาก ที่สมาชิกในหมู่บ้านใช้แช่แบบจีนเป็นแช่เดียวกันทั้งหมด โดยที่การใช้แช่ดังกล่าวสืบย้อนขึ้นไปได้ไม่ก็ชั่วอายุคนนัก และไม่น่าจะเป็นไปได้ ที่ชาวบ้านในหมู่บ้าน (ที่ได้ตั้งมาแล้วนมนานก่อนหน้าที่จะมีการใช้แช่) จะมีสายเลือดอยู่ในตระกูลเดียวกันทั้งหมด, นอกจากที่ว่าพวกนี้ได้ยอมรับแช่แบบจีนที่ได้ถูก “ประดิษฐ์” ขึ้นมาในภายหลัง เป็นเครื่องหมายของตระกูล เพื่อวัตถุประสงค์ในการยกสถานภาพทางสังคมของตนเองเป็นหลัก.

การที่คนจีนในท้องถิ่นมีสถานภาพสูงกว่าคนพื้นเมือง ส่งผลทำให้เกิดการกลืนทางชาติพันธุ์ขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนถึงเมื่อเร็วๆ นี้ มีตัวอย่าง

ปรากฏด้วยในบริเวณลุ่มแม่น้ำจินซาเจียงที่ผู้เขียนได้เข้าไปสำรวจ. กรณีตัวอย่างคือ บ้านตัมู่ที่ผู้เขียนได้เข้าไปศึกษา ในปัจจุบันเป็นหมู่บ้านของคนไทขึ้นอยู่กับตำบล “บ้านม้า” ซึ่งฟังจากชื่อตำบลแล้วเป็นชื่อไท จึงน่าจะเป็นชุมชนของคนไทด้วย, แต่เมื่อได้สอบถามชาวบ้านดู ก็ทราบความว่า บ้านม้า ซึ่งเป็นชุมชนใหญ่พอสมควรนั้น มีแต่ชาวฮั่น (จีน) แทบจะไม่มีคนไทยอยู่เลย. เมื่อรับฟังข้อมูลดังกล่าวแล้ว ผู้เขียนก็ยังคงคิดต่อไปว่า บางทีบ้านม้าอาจเคยเป็นชุมชนของคนไทมาก่อน ต่อมามีคนจีนอพยพเข้ามาอยู่มากขึ้น แล้วคนไทพากันอพยพหนีไปอยู่ที่อื่นกันหมด จึงทำให้บ้านม้าในปัจจุบันไม่มีคนไทยเหลืออยู่. ต่อเมื่อได้สอบถามความคิดกับชาวบ้านในหมู่บ้านตัมู่แล้ว จึงได้ทราบความจริงเป็นอีกอย่างหนึ่งว่า บ้านม้าเคยเป็นบ้านของคนไทมาก่อนจริง แต่คนไท ณ ที่นั้นก็ไม่ได้อพยพหนีหายไปไหนหมด หากแต่ทนความกดขี่ข่มเหงไม่ไหว จึงสมัครใจกลายเป็นฮั่นไปหมด. ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งน่าจะเกี่ยวข้อง หรือเป็นผลติดตามไม่มากนักน้อย จากการที่คนไทที่บ้านม้า ถูกกลืนกลายเป็นจีนไปหมดแล้ว ก็คือการที่บ้านม้าในปัจจุบัน ได้ชื่อว่าเป็นบ้านปัญญาชน มีคนในหมู่บ้านได้เรียนหนังสือ (แบบจีน) และรับราชการตำแหน่งสูงๆ เป็นจำนวนมาก.

อิทธิพลจีนอีกอย่างหนึ่งที่ดำรงอยู่ในท้องถิ่นของคนไทแถบลุ่มน้ำจินซาเจียง จนถึงสมัยที่จีนเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่ระบอบคอมมิวนิสต์ ก็คือระบบเจ้าที่ดิน, อย่างเช่นที่บ้านตัมู่ (“เอาแม่ไปจำนำ”) ชาวบ้านส่วนใหญ่ในสมัยก่อนล้วนเช่านาทำ จากเจ้าที่ดินรายใหญ่เพียงสองสามราย ซึ่งล้วนแต่เป็นคนจีนทั้งสิ้น. พวกเจ้าที่ดินซึ่งเป็นคนจีนเหล่านี้ สันนิษฐานกันว่าเป็นเชื้อสายของพวกนายทหารในกองทัพจีน ที่เข้ามาปราบกบฏชนพื้นเมือง แล้วได้รับการปูนบำเหน็จให้ไปปกครองท้องที่ต่างๆ ของพวกคนพื้นเมือง ตั้งแต่ในสมัยราชวงศ์

เหม็งและเชิงลงมา. พวกเจ้าที่ดินมีฐานะดี และมีอิทธิพลในท้องถิ่นค่อนข้างมาก มักให้เช่านาโดยเก็บค่าเช่าอย่างขูดรีด และใช้อิทธิพลบีบบังคับชาวบ้านตามอำเภอใจ. ผู้เขียนได้มีโอกาสสัมภาษณ์หญิงชราอายุ 70 ปีท่านหนึ่ง ที่บ้าน “เพียงนาคอย”; หญิงชราท่านนี้ ซึ่งพิจารณาจากเค้าหน้าแล้ว เห็นว่าในอดีตน่าจะเคยเป็นสาวงามมาก่อน ได้เล่าประวัติตนเองให้ฟังว่า สมัยเมื่อยังเด็กอายุเพียง 12 ขวบ ได้ถูกเจ้าที่ดินซึ่งเป็นชายสูงอายุเอาที่ดินมาแลกตัวไปจากพ่อแม่ เพื่อให้เป็นภรรยาน้อย, ท่านต้องทนอยู่ในสภาพเช่นนั้น กระทั่งถึงช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในคริสต์ทศวรรษที่ 1950 จึงสามารถขอหย่าออกมาหาสามีใหม่ตามความสมัครใจได้.

คนไทยในกลุ่มแม่น้ำจีนซาเจียง มีงานเทศกาลตามประเพณี หลายครั้งในรอบปี, โดยมีทั้งเทศกาลตามประเพณีดั้งเดิมของตนเอง, เทศกาลที่รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมจีน, หรือแม้แต่เทศกาลที่รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมของพวกโลโล (มีประวัติว่าในอดีต พวกโลโลเป็นเผ่าที่มีอำนาจในท้องถิ่นมากกว่าพวกไท และอาจอยู่ในท้องที่มาก่อนพวกไทด้วย, มีตัวอย่างเช่น บ้านหว่านเตอะในอำเภอหวู่ตั้ง สมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ขึ้นกับเจ้าท้องถิ่นตามระบบราชการจีน ที่เป็นเผ่าโลโล, ดังนั้นจึงไม่น่าประหลาดใจ ที่คนไทยก็รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากพวกโลโลด้วย).

งานเทศกาลสำคัญในรอบปี เท่าที่ผู้เขียนสอบถามจากชาวบ้าน “หว่านเตอะ” ได้ข้อมูลสรุปได้พอสังเขปดังนี้: ในเดือนเจียง (คือเดือนหนึ่งตามการนับทางจันทรคติแบบจีน ตรงกับเทศกาลตรุษจีน) มีการเซ่นไหว้ “ตันเสื่อ” และ “ซาน

เลน” ซึ่งเป็นประเพณีเฉพาะของคนไท แต่ขณะเดียวกันก็มีการเซ่นไหว้บรรพบุรุษแบบจีนด้วย: เดือนสอง มีพิธี “เหยน้อย” (หรือ ปีใหม่น้อย) ลูกสาวที่แต่งงานออกเรือนไปแล้ว กลับมาเยี่ยมพ่อแม่ ทำขนมข้าวเหนียวปิ้งกินกัน; เดือนสาม มีการไหว้บรรพบุรุษที่หลุมฝังศพ (เชิงเหม็ง) และไปแก้บนที่ศาล “ซานเลน” สำหรับผู้ที่เคยบนบานไว้, นอกจากนี้ยังมีการทำขนมจากข้าว สำหรับต้อนรับพวกชาวเขา (เผ่าโลโล) ที่จะลงมาเยี่ยมในเทศกาลนี้; เดือนห้า มีเทศกาลขนมจ้างแบบจีน; เดือนหก มีเทศกาล “คบเพลิง” ของเผ่าโลโล คนไทจะหยุดงานพักผ่อน และไหว้บรรพบุรุษในเรือน; เดือนเจ็ดมีเทศกาลสารทจีน เช่นไหว้บรรพบุรุษ; เดือนแปด ไหว้พระจันทร์ตามประเพณีจีน; เดือนสิบ มีการช่อมแซมบูรณะซวงซุ้ยบรรพบุรุษ.

สำหรับคนไทยที่ตำบล “บ้านม้า” มีงานเทศกาลพิเศษอีกอย่างหนึ่ง ในเดือนสองตามจันทรคติแบบจีน คือประเพณีสาดน้ำ เรียกกันว่าเทศกาล “ไล่ผี”, โดยจะจัดเด็ก 7-8 คน ทาหน้าลายถือดาบไม้ทำที่เป็นไล่ผี ลากแพะหนึ่งตัวเอาไปฆ่ากินกันที่ริมแม่น้ำหรือลำห้วย, แต่ละครอบครัวทำหุ่นฟางเป็นรูปคนเอาไปลอยน้ำ แล้วสาดน้ำใส่หุ่นนั้น, ประเพณีในปัจจุบันได้รับการส่งเสริมและถูกตีความโดยหน่วยราชการท้องถิ่น ว่าเป็นประเพณีเดียวกันกับสงกรานต์ของคน “ไตเหนือ” ในไตคง และ “ไตลื้อ” ในสิบสองปันนา. ในช่วงงานเทศกาลดังกล่าว จึงมีการส่งเสริมให้ชาวบ้านแต่งกายด้วยชุด “ไตลื้อ” สมัยใหม่ เพื่อหวังว่าต่อไปจะสามารถพัฒนา ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่ง²⁹

²⁹ ในปัจจุบันวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยในประเทศจีน ได้กลายเป็นจุดขายอย่างหนึ่ง ในแง่ของการท่องเที่ยวด้วย. การส่งเสริมการท่องเที่ยว ในดินแดนของชนกลุ่มน้อยในมณฑลยูนนาน ที่ถือว่าประสบความสำเร็จทางธุรกิจอย่างสูงก็คือในดินแดนสิบสองพันนา (ซึ่งเป็นถิ่นฐานของพวก “ไตลื้อ”), ที่กำลังกลายเป็นต้นแบบ สำหรับพัฒนาการท่องเที่ยว “เชิงวัฒนธรรม” ให้กับพื้นที่อีกหลายๆแห่งในมณฑลยูนนาน ที่พอมีสักยภาพจะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้. น่าสังเกตว่าธุรกิจการท่องเที่ยวดังกล่าว มุ่งตลาดที่ลูกค้าคนจีนด้วยตนเองเป็นหลัก, “วัฒนธรรมชนกลุ่มน้อย” ที่ถูก

บทส่งท้าย: ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับถิ่นฐานดั้งเดิม และการแพร่กระจาย ของกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไท สาขาตะวันตกเฉียงใต้

คนไทในกลุ่มแม่น้ำจีนซาเจียง หรือแยงซีเกียงตอนบน อาศัยอยู่สุดเขตแดนทางตะวันตกเฉียงเหนือ ภายในขอบเขตการกระจายตัวของกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไท ในภาคใต้ของประเทศจีน เราสามารถสืบทราบประวัติความเป็นมา ของคนไทกลุ่มนี้ได้ค่อนข้างแน่ชัดว่า บรรพบุรุษของพวกเขา น่าจะเพิ่งอพยพขึ้นไป จากบริเวณอำเภอจิ่งตง และเขตใต้คงของมณฑลยูนนาน เพื่อหนีภัยสงคราม ในช่วงไม่เกินห้าถึงหกศตวรรษที่ผ่านมา เขตใต้คงของมณฑลยูนนาน ยังคงเป็นที่ดินอาศัยของคนไทสืบต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน, แต่ในเขตอำเภอจิ่งตงซึ่งก็เคยเป็นที่ดินอาศัยของคนไทมาก่อนเช่นกัน ในปัจจุบันแทบจะไม่มีคนไทหลงเหลืออยู่แล้ว โดยพลเมืองหลักได้กลายเป็นชาวฮั่นและหยี่ไปหมดแล้ว³⁰.

มีหลักฐานจากเอกสารจีนที่ยืนยันว่า ในสมัยราชวงศ์หมิงและชิง ได้มีการเคลื่อนย้ายของพวกชาวฮั่นเข้าไปในท้องถื่นของคนไท (ที่ถูกเรียกว่าเป็นดินแดนของพวก “พันทอง” หรือพวก “ไป้อี้”) ทางภาคตะวันตกของมณฑลยูนนาน เป็นจำนวนมาก ทั้งโดยความสมัครใจ และที่ถูกเนรเทศออกไป³¹ ซึ่งน่าจะส่งผลให้เกิดการกลืนทาง

ชาติพันธุ์ขึ้นอย่างต่อเนื่อง และทำให้คนไทจำนวนไม่น้อย ต้องกลายเป็นฮั่นไป, ดังกรณีตัวอย่างที่ผู้เขียนได้พบ ในการสำรวจภาคสนามคราวนี้ ที่ตำบลบ้านม้า, การกระจายตัวของถิ่นอาศัยของคนไท ในภาคตะวันตกของมณฑลยูนนานในปัจจุบัน จึงน่าจะแคบกว่าที่เคยปรากฏ อยู่ก่อนหน้าสมัยราชวงศ์หมิงเป็นอันมาก.

ในสมัยราชวงศ์ถัง อาณาจักรน่านเจ้าซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่ต้าหลี่ ได้เคยใช้กำลังทหารบุกรุกเข้าไปในดินแดนของพวกเผ่าพันทอง (ไป้อี้) ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำสาละวิน, ครั้นถึงยุคตระกูลตัวนขึ้นปกครองต้าหลี่ (ระหว่างปี ค.ศ. 935 - 1253) พวกเผ่าพันทองได้พากันยึดดินแดนของตนคืน พร้อมกับพยายามขยายอิทธิพล รุกรานเข้าไปในเขตแดนทางตอนในของอาณาจักรน่านเจ้ามากขึ้น จนถึงบริเวณลุ่มแม่น้ำแดงตอนบน (แม่น้ำหยวนเจียง). ในครั้งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 14 เสือห่มฟ้า ซึ่งมีตำแหน่งเป็นเจ้าแสนหวีแห่ง “หลูซวนผิงเหมียน” (เป็นแคว้นหนึ่งของพวก “พันทอง” ตั้งอยู่ในบริเวณดินแดนใต้คง) ได้ใช้กำลังทหารรุกรานเข้าไปในแคว้นอื่นๆ ของพวกพันทอง ที่อยู่ทางตะวันออกของใต้คง ในเขตปกครองของจีน, โดยเข้ายึดจิ่งตงได้ และพยายามจะขยายอิทธิพลต่อเข้าไป ในดินแดนของพวกไป้อี้ บริเวณต้นแม่น้ำแดง แต่ได้ถูกจีนสกัดไว้เสียก่อน ความประสงค์

นำเสนอ จึงจำเป็นต้องอยู่ในลักษณะที่สามารถตอบสนองรสนิยมของลูกค้ายุคดังกล่าวได้เป็นหลัก, สิ่งที่นักท่องเที่ยวชาวจีนทั่วไปมักชื่นชอบ เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย ก็คือเครื่องแต่งกายประจำเผ่าแปลกๆ ที่มีสีสันฉูดฉาดสวยงาม หรือวิบวับแวววาว (กรณีที่เป็นหญิงสาว), การจับระบำรำฟ้อน (ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการประดิษฐ์ขึ้นใหม่), บ้านจำลองแสดงวิถีชีวิตคนพื้นเมือง หรือภูมิปัญญาชาวบ้านแบบต่างๆ, รวมถึงการจำลองพิธีกรรม แบบที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปมีส่วนร่วม และถ่ายรูปไว้เป็นที่ระลึกได้ อย่างเช่นพิธีแต่งงานระหว่างหนุ่มนักท่องเที่ยว กับสาวในชุดเครื่องแต่งกายพื้นเมือง เป็นต้น, ผู้เขียนไม่มีข้อตำหนิ ต่อการสร้างธุรกิจท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าว เพราะเห็นว่าเป็นวิถีสร้างและกระจายรายได้ในท้องถิ่นได้ดีวิธีหนึ่ง, และอีกอย่างหนึ่งการนำเสนอวัฒนธรรมพื้นบ้านในลักษณะดังกล่าว ก็มีได้เป็นการ “ปลอม” อดีต มากไปกว่าความพยายาม “สต๊าฟ” วัฒนธรรมของคนพื้นเมือง ให้อยู่ในรูปลักษณะที่ดูเหมือนเก่าแก่ดั้งเดิม เพื่อให้เหมาะกับความต้องการของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จากโลกตะวันตก ที่มี “จริต” เป็นอีกแบบหนึ่ง.

³⁰ ข้อมูลจากการสำรวจของนักวิชาการไทยและจีน, อ้างถึงใน: สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์, 2542, *ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่*, เชียงรวด หน้า 92.

³¹ เจียงอิงเหลียง, 2534, *ประวัติชนเชื้อชาติไท (ตอนที่ 2)*, บทที่ 7 (หน้า 165-188).

นั้นจึงไม่เป็นผลสำเร็จ. ข้อมูลจากเอกสารจีนตั้งที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่าในคริสต์ศตวรรษที่ 13 และ 14 ดินแดนของพวกป้อ (พันทอง) คงครอบคลุมบริเวณภาคตะวันตกของมณฑลยูนนาน ได้แนวแม่น้ำแดงลงมาทั้งหมด.

พวกป้อเหล่านั้น ในเวลาต่อมาได้ถูกรุกรานและกลืนทางชาติพันธุ์ จนกลายเป็นคนชั้นไปเสียเป็นส่วนใหญ่. เหลือพวกที่ยังคงธำรงชาติพันธุ์ของตนเองไว้ได้ แต่ในถิ่นใต้คงซึ่งเคยเป็นศูนย์กำลังใหญ่ของเผ่าพันทอง (คือบรรพบุรุษของพวก “ไตเหนือ” ในใต้คงปัจจุบัน) มาก่อน. ในสิบสองปันนา (ถิ่นอาศัยของพวก “ไตลื้อ” ในปัจจุบัน) ซึ่งสมัยก่อนเป็นดินแดนเขตร้อนที่เต็มไปด้วยป่า เป็นที่หวาดกลัวมากของพวกฮั่น³². ในแถบต้นแม่น้ำแดง ซึ่งเป็นดินแดนแห้งแล้งทุรกันดารมากที่สุดแห่งหนึ่งในมณฑลยูนนาน (เป็นถิ่นอาศัยของพวก “ไตเยว่” และ “ไตเอวลาเยว่” ในปัจจุบัน). รวมถึงในบริเวณลุ่มแม่น้ำจินซาเจียง ซึ่งเป็นดินแดนทุรกันดารเช่นกัน และเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของคนไทย ที่เพิ่งอพยพขึ้นไปจากจังหวัดและเขตใต้คง ในสมัยราชวงศ์หมิงตอนต้น.

พวกไทกลุ่มที่ยังหลงเหลืออยู่ ในภาคตะวันตกของมณฑลยูนนานดังกล่าว เป็นพวกที่พูดภาษาตระกูลไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ทั้งหมด และ

อนุมานจากประวัติการเคลื่อนย้ายของกลุ่มคนไทยเหล่านี้ ที่ผู้เขียนได้สืบค้นไว้ข้างต้น น่าจะเป็นการเคลื่อนย้ายจากตะวันตกสู่ตะวันออก กล่าวคือ จากลุ่มแม่น้ำสาละวินสู่ลุ่มแม่น้ำแดงเป็นหลัก. บางทีการเคลื่อนย้ายของพวกไตดำ (ซึ่งพูดภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้เช่นกัน) เข้าไปในเขตสิบสองจุไท ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนาม ก็อาจเกิดขึ้นภายใต้บริบทการเคลื่อนย้ายของผู้คนดังกล่าวด้วย³³ ซึ่งก็น่าจะเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ไม่เก่าไปกว่าสมัยราชวงศ์ถัง³⁴.

อย่างไรก็ดี การอพยพของบรรพบุรุษไตดำ เข้าไปในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของเวียดนาม จำเป็นต้องพิจารณาแยกเป็นคนละกรณี จากการอพยพของพวก “ไต” (หรือกลุ่มที่นักวิชาการเวียดนามนิยมเรียกว่า “ไต” (Tay) เพื่อให้ต่างจากพวกที่ถูกเรียกว่า “ท่าย” (Thai) ซึ่งหมายถึงกลุ่มคนไทยในเขตสิบสองจุไทและบริเวณใกล้เคียง; พวกไตดำถูกจัดอยู่ในกลุ่มหลังนี้³⁵) และ “นุง” รวมถึงกลุ่มย่อยอื่นๆ ของคนไทย ซึ่งเป็นพวกที่พูดภาษาตระกูลไทสาขาเหนือและกลาง เข้าไปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนาม, ซึ่งอาจเกิดขึ้นก่อนหน้านั้นเป็นเวลานาน³⁶.

การสืบค้นและข้อสันนิษฐานทั้งหมด ที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงในส่วนหลังนี้ ยังไม่ได้ตอบคำถาม

³² Chang Chi Jen. 1956. The Minority Groups of Yunnan and Chinese Political Expansion into Southeast Asia. Unpublished Ph.D. Dissertation, The University of Michigan, Ann Arbor.

³³ พวกไตดำในเวียดนาม มีวัฒนธรรมคล้ายกับพวก “ไตเยว่” และ “ไตเอวลาเยว่” ในลุ่มแม่น้ำแดงตอนบนมาก แสดงให้เห็นว่าเป็นกลุ่มที่มีความใกล้ชิดกันทางวัฒนธรรมมาก่อน (ดูรายละเอียดใน: เสมอชัย พูลสุวรรณ. 2542. ไตต้นแม่น้ำแดง. บทความเสนอในการสัมมนา “ไทก่อนอารยะ”. สถาบันไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 27 พฤษภาคม พ.ศ.2542. 22 หน้า.)

³⁴ ในช่วงเวลาเดียวกับที่พวก “พันทอง” จากลุ่มน้ำสาละวิน รุกรานเข้ามาสู่ดินแดนทางตอนในของอาณาจักรน่านเจ้าจนถึงลุ่มแม่น้ำแดงตอนบน (หยวนเจียง); มีหลักฐานว่าในช่วงเวลาที่กองทัพมองโกลของกุบไลข่าน ตีต้าเหลีแตกในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 13 นั้น อาณาเขตของพวก “พันทอง” ได้ขยายเข้าไปทางตะวันออก จนถึงบริเวณลุ่มแม่น้ำแดงตอนบนเรียบร้อยแล้ว.

³⁵ Dang Hghiem Van , Chu Thai Son and Luu Hung. 2000. Ethnic Minorities in Vietnam. Hanoi: The GIOI Publishers.

³⁶ มีหลักฐานว่า ในปีที่ 207 ก่อนคริสตกาล “จ้าวถอ” ขุนนางจีนที่ถูกส่งไปควบคุมพวก “เยะ” ทางตอนใต้ของประเทศจีน ถือโอกาสเป็นกบฏ ในช่วงที่เกิดความวุ่นวายทางการเมืองในลุ่มแม่น้ำเหลือง โดยได้ตั้งตัวเป็นกษัตริย์

สำคัญอีกชุดหนึ่ง, กล่าวคือถ้าหากเชื่อว่าบริเวณ
ลุ่มแม่น้ำสาละวิน เป็นถิ่นอาศัยเก่าแก่ของกลุ่มที่
พูดภาษาตระกูลไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้แล้ว,
คนไทกลุ่มนี้มาจากไหน? แยกตัวจากกลุ่มคนที่พูด
ภาษาตระกูลไทสาขาเหนือและกลาง ที่อาศัยอยู่
ทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน และภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนาม เหนือ
แนวแม่น้ำแดงขึ้นไป ตั้งแต่เมื่อใด?

คำถามดังกล่าวแม้ตอบได้ยากลำบาก
โดยอาศัยหลักฐานกระต่อนกระแต่น ที่เรามีอยู่ใน
มือขณะนี้, แต่ภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าว ถ้าหาก
เราจะยอมเชื่อว่าอาณาจักร “เตียนเย๊ะ”
(อาณาจักรที่พลเมืองชี้ข้าง ตามที่เคยกกล่าวถึงข้าง
ต้น) ที่ตั้งอยู่ในบริเวณถิ่นใต้คงในสมัยราชวงศ์ฮั่น
เป็นอาณาจักรของคนไท (ด้วยเหตุผลที่ได้เคยกกล่าว
ไว้แล้ว ก่อนหน้านี้) อาณาจักรดังกล่าวก็น่าจะต้อง
เป็นของคนไทกลุ่มที่พูดภาษา ซึ่งจะเริ่มต้นเค้าของ
ภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ต่อมา, และถ้าหาก
เป็นเช่นนั้นจริง ภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้
ก็น่าจะต้องแยกตัวจากภาษาไทสาขาเหนือและ
กลาง มาอย่างน้อยตั้งแต่เมื่อราวสองพันปีก่อน.

นอกจากนั้นการก่อตัวรุ่งเรืองขึ้นของ
อาณาจักรน่านเจ้า ในตอนกลางของมณฑลยูนนาน
จนเกิดเป็นอาณาจักรอิสระจากอำนาจจีน ตั้งแต่
ราวในคริสต์ศตวรรษที่ 8 ลงมา³⁷ ก็น่าจะมีส่วน
ไม่น้อยด้วย ในการเป็นปราการขวางกั้นการติดต่อ
ระหว่างกลุ่มคนที่พูดภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้

ในกลุ่มแม่น้ำสาละวิน ซึ่งขณะนั้นอยู่ภายใต้อาณัติ
ของน่านเจ้า กับกลุ่มคนที่พูดภาษาไทสาขาเหนือ
และกลาง ในดินแดนทางตะวันออกเฉียงใต้ของ
ประเทศจีน (โดยเฉพาะก็คือในมณฑลกว๋างสี) ซึ่ง
ขณะนั้นอยู่ภายใต้อาณัติของจีน.

ในอดีตเคยมีทฤษฎีที่พยายามอธิบาย
กำเนิดและการอพยพเคลื่อนย้ายของคนไท
จากอาณาจักร “อ้ายลาว” ทางตะวันออกเฉียง
เหนือของมณฑลเสฉวน ลงมาในมณฑลยูนนาน³⁸
ก่อนที่จะแพร่กระจายต่อลงมาในเอเชียอาคเนย์;
ทฤษฎีนี้มีหลักฐานโต้แย้งมาก ซึ่งผู้เขียนไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงรายละเอียดในที่นี้ เนื่องจากได้มีผู้รวบรวมข้อโต้แย้งเหล่านั้นไว้พอสมควรแล้ว³⁹. ผู้เขียนเพียงใคร่กล่าวว่า การที่ในปัจจุบันเราพบถิ่นอาศัย
ของคนไท กระจายขึ้นไปจนถึงในภาคใต้ของ
มณฑลเสฉวน ก็ไม่ใช่หลักฐานที่จะช่วยสนับสนุน
ทฤษฎีที่ว่าคนไทลงมาจาก “อ้ายลาว” ทางตอน
เหนือของมณฑลเสฉวนแต่อย่างใด, เนื่องด้วย
เพราะเราทราบได้ค่อนข้างแน่ชัดแล้วว่า คนไทกลุ่ม
นี้ (ซึ่งก็เป็นกลุ่มเดียวกันกับคนไทในกลุ่มแม่น้ำ
จินชาเจียง ที่ผู้เขียนได้เข้าไปสำรวจนั่นเอง) มิ
ได้อพยพลงมาจากทางเหนือ หากแต่ได้อพยพขึ้น
ไปจากทางใต้ ในช่วงไม่เกินห้าทศวรรษที่ผ่านมา.

ความเป็นไปได้ในอีกทางหนึ่ง ที่จะอธิบาย
ความเป็นมาของบรรพบุรุษคนไทในกลุ่มน้ำสาละวิน
ก็คือพวกนี้เป็นกลุ่มหนึ่งของ “ไปเย๊ะ” ที่ได้อพยพ
เข้าไปในพื้นที่ จากทางตะวันออกเฉียงใต้ของ

ของ “หนานเย๊ะ” บริเวณใกล้ปากแม่น้ำสี ในมณฑลกว๋างตุ้ง, พร้อมกับขยายอิทธิพลลงมาตามแนวฝั่งทะเล ทางตะวัน
ออกเฉียงใต้ของประเทศจีน จนถึงในภาคเหนือของเวียดนาม (ควรวดู: Schafer, E.H. 1967. *The Vermilion Bird*.
Berkeley: University of California Press; Taylor, K.H.1976. *The Birth of Vietnam*. Berkeley: University of
California Press.)

³⁷ สำหรับพัฒนาการของอาณาจักรน่านเจ้า อาจดู: Gogoi, P. 1999. *The Tai and The Tai Kingdom*.
Calcutta: Sreekana Press, Chapter III (p. 58 - 111).

³⁸ อาจหาอ่านรายละเอียดของทฤษฎีนี้ได้ใน: Gogoi, P. 1999. *The Tai and The Tai Kingdom*, Chapter
II (p.32-57).

³⁹ ดู: ฉลอง สุนทรวาณิชย์. 2533. “ถิ่นกำเนิดชนชาติไท: สมมุติฐานของนักวิชาการตะวันตก” ใน *ชนชาติไท:
คำถามที่ต้องช่วยกันตอบ*, การประชุมวิชาการประจำปี, 18-19 ตุลาคม พ.ศ.2533, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 16 หน้า.

ประเทศจีน ภายหลังจากที่พวก “เย้ะ” ได้อพยพลงมาทางใต้ จากอาณาจักร “เย้ะ” ที่ตั้งอยู่บริเวณใกล้ปากแม่น้ำแยงซีเกียง ตอนกลางของประเทศจีน เนื่องจากถูกพวก “ฉู” รุกราน เมื่อราวสามร้อยปีเศษก่อนคริสตกาล⁴⁰; ส่วนหนึ่งของพวกนี้น่าจะเคลื่อนย้ายเข้าไปจนถึงลุ่มแม่น้ำสาละวิน ก่อนหน้าสมัยพระเจ้าจักรพรรดิซันหวู่ตี้ เมื่อราวร้อยปีเศษก่อนคริสตกาล ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มิเรื่องราวของประเทศ “เตียนเย้ะ” ปรากฏเป็นครั้งแรกในเอกสารจีน (คือบันทึก “สื่อจี้” ของ ซือหม่าเจียน). อย่างไรก็ตาม ภูมิฐานนี้ก็เป็นที่มาแต่เพียงความคิดเบื้องต้น ที่ผู้เขียนใคร่ทดลองเสนอ สำหรับให้นักศึกษาที่สนใจประเด็นเดียวกัน ช่วยกันถกเถียงหาข้อโต้แย้ง หรือข้อพิสูจน์กันต่อไป⁴¹.

เอกสารอ้างอิง

- เจีย แยน จอง (ยรรยง จิระนคร). 2538. “แคว้นใต้คง: ถิ่นไทเหนือในยุคนาน”. ใน *การศึกษาวัฒนธรรมชนชาติไทย*. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, กระทรวงศึกษาธิการ. หน้า 31-46.
- เจียงอิ่งเหลียง. 2534. *ประวัติชนเชื้อชาติไทย (ตอนที่ 1 และ 2)*. คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยเกี่ยวกับจีนในเอกสารภาษาจีน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี แปล.
- ฉลอง สุนทรวาณิชย์. 2533. “ถิ่นกำเนิดชนชาติไทย: ภูมิฐานของนักวิชาการตะวันตก”. ใน *ชนชาติไทย: คำถามที่ต้องช่วยกันตอบ*, เอกสารประกอบการประชุมวิชาการประจำปี, 18-19 ตุลาคม พ.ศ.2533, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 16 หน้า.

⁴⁰ ดูรายละเอียดการเคลื่อนย้ายของพวกเย้ะลงมาทางใต้ใน: Eberhard, W. 1977. *A History of China*; FitzGerald, C.P. 1972. *The Southern Expansion of the Chinese People*. New York: Praeger Publishers, Inc; Hsu, Cho-Yun, and Linduff, K.M. 1988. *Western Chou Civilization*. New Heaven: Yale University Press; Maspero, H. 1978. *China in Antiquity*; Schafer, E.H. 1967. *The Vermilion Bird*; Taylor, K.H. 1976. *The Birth of Vietnam*.

⁴¹ ทักษะเช่นนี้แตกต่างอยู่บ้าง จากความเห็นของศาสตราจารย์ อีแบร์ฮาร์ด ผู้เชี่ยวชาญเรื่องจีนศึกษา ที่เชื่อว่าศูนย์กลางของวัฒนธรรมไทยอยู่ในบริเวณมณฑลกว๋างตุ้งและกว๋างสี และการอพยพของคนไทเข้าสู่ตอนบนของพม่าและสู่ดินแดนประเทศไทยนั้น เกิดขึ้นในช่วงหลังลงมา อาจไม่เก่าไปกว่าคริสต์ศตวรรษที่ 11 มากนัก (Eberhard, W. 1977. *A History of China*); ถ้าหากเชื่อตามความเห็นดังกล่าว ของศาสตราจารย์ อีแบร์ฮาร์ด ก็หมายความว่า การกระจายตัวของภาษาตระกูลไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ ตามลักษณะที่ปรากฏในปัจจุบัน เกิดจากการแพร่กระจายของภาษาจากตะวันออกสู่ตะวันตก และเหนือลงใต้. โดยที่การแยกตัวระหว่างภาษาไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ กับสาขาเหนือและกลาง ก็ควรเกิดขึ้นไม่ก่อนหน้าคริสต์ศตวรรษที่ 11 มากนัก. ผู้เขียนค่อนข้างเห็นด้วยกับศาสตราจารย์ อีแบร์ฮาร์ด ในสองประเด็นหลักด้วยกันคือ: (1) ประเด็นที่ว่าวัฒนธรรมและภาษาไท ได้มีพัฒนาการขึ้นมาก่อน ทางตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน (แถบกว๋างตุ้งและกว๋างสี) ก่อนที่จะแพร่เข้าไปทางตะวันตกสู่มณฑลยูนนาน (ดู: สุมิตร ปิติพัฒน์ และ เสมอชัย พูลสุวรรณ. 2543. “ไท” และ “จ้วง” ในมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน: บทวิเคราะห์จากข้อมูลภาคสนาม) และ (2) ประเด็นที่ว่าภาษาและวัฒนธรรมไท น่าจะแพร่ลงมาสู่ดินแดนประเทศไทยไม่เก่าไปกว่าในคริสต์ศตวรรษที่ 11. สำหรับความเห็นของผู้เขียน ที่ต่างทักษะจากของศาสตราจารย์ อีแบร์ฮาร์ด ก็คือ การแพร่กระจายของภาษาและวัฒนธรรมไท จากภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน เข้าไปสู่ดินแดนลุ่มแม่น้ำสาละวิน ทางตะวันตกของมณฑลยูนนาน และอาจเลยเข้าไปจนถึงภาคเหนือของพม่านั้น น่าจะเกิดขึ้นก่อนหน้าคริสต์ศตวรรษที่ 11 เป็นเวลาของมณฑลยูนนาน และอาจเลยเข้าไปจนถึงภาคเหนือของพม่านั้น น่าจะแยกตัวจากพวกที่อาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน ตั้งแต่ช่วงก่อนคริสตกาลเล็กน้อย; พวกนี้พูดภาษาซึ่งจะเป็นต้นเค้าของภาษาตระกูลไทสาขาตะวันตกเฉียงใต้ต่อมา. ภาษาไทสาขาดังกล่าว เพิ่งแพร่จากลุ่มแม่น้ำสาละวินทางตะวันตก มาทางตะวันออกจนถึงลุ่มแม่น้ำแดง และอาจแพร่ต่อไปทางใต้ สู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนาม (บริเวณสิบสองจุไทย จังหวัดหงหัว และจังหวัดเหงอัน), ประเทศลาว และภาคเหนือของประเทศไทย ภายหลังจากสมัยราชวงศ์ถังลงมา.

- นราธิปประพันธ์พงศ์. พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระ. 2505. *พงศาวดารไทใหญ่, เล่ม 1-2*. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.
- บัณฑิตย์ เการังค์ (แปล). 2537. *ตำนานเมืองหมอกขาวมาวหลวง*. เอกสารอัดสำเนา.
- บรรจบ พันธุมธธา. 2529. "ตำนานเมืองเนา". ใน *ยูนนาน (สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ทรงรวบรวม)*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช. หน้า 219-229.
- เรณู วิชาศิลป์. 2542. "อักษรกลุ่มไทใหญ่". ใน 80 ปี ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร รวมบทความวิชาการด้านจารึกและเอกสารโบราณ. จัดพิมพ์โดยคณะกรรมการจัดงาน 80 ปี ศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร. หน้า 135-153.
- เรณู วิชาศิลป์. 2539. *พงศาวดารไทอาหม (เล่ม 1)*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. *อาณาจักรเตียน (เอกสารพิมพ์ถ่ายสำเนา ไม่ทราบปีและแหล่งที่พิมพ์)*. คณะอักษรศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร. 20 หน้า.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. *อาณาจักรเตียนเยว่และอาณาจักรล้าน* (เอกสารพิมพ์ถ่ายสำเนา ไม่ทราบปีและแหล่งที่พิมพ์) คณะอักษรศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร. 25 หน้า.
- สมพงษ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์. 2542. *ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่*. โครงการประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไท, ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุมิตร ปิติพัฒน์ และ เสมอชัย พูลสุวรรณ. 2542. *คนไทและเครือญาติ ในมณฑลกุ้ยโจวและไทหล่า*. สถาบันไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุมิตร ปิติพัฒน์ และ เสมอชัย พูลสุวรรณ. 2543. "ไท" และ "จ้วง" ในมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสมอชัย พูลสุวรรณ. 2542. "ไท" ต้นแม่น้ำแดง. บทความเสนอในการสัมมนา "ไทก่อนอารยะ", สถาบันไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 27 พฤษภาคม ค.ศ.2542. 22 หน้า.
- หวง ยู่ยู่. 2530. "งานค้นคว้าเกี่ยวกับอาณาจักร "สยามโต" โบราณ" (รศสุคนธ์ ชันธนะภา แปล). *รวมบทความประวัติศาสตร์*, 9: 140
- Aung-Thwin, M.A. 1998. *Myth and History in the Historiography of Early Burma*. Ohio University Center for International Studies, Monographs in International Studies, Southeast Asia Series No. 102.
- Chang Chi Jen. 1956. *The Minority Groups of Yunnan and Chinese Political Expansion into Southeast Asia*. Unpublished Ph.D. Dissertation, The University of Michigan, Ann Arbor.
- Dang Hghiem Van, Chu Thal Son and Luu Hung. 2000. *Ethnic Minorities in Vietnam*. Hanoi: The GIOI Publishers.
- Davies, H.R., 1909. *Yun-Nan The Link Between India and the Yangtze*. Cambridge: the University Press.
- Dodd, W.C., 1996. *The Tai Race, Elder Brother of the Chinese* (first published by the Torch Press, Cedar Rapids, Iowa, in 1923). Bangkok: White Lotus Co., Ltd.
- Eberhard, W. 1977. *A History of China (fourth edition)*. California: University of California Press.
- FitzGerald, C.P. 1972. *The Southern Expansion of the Chinese People*. New York: Praeger Publishers, Inc.
- Gogoi, P. 1999. *The Tai and The Tai Kingdom*. Calcutta: Sreekana Press.
- Hsu, Cho-Yun, and Linduff, K.M. 1988. *Western Chou Civilization*. New Heaven: Yale University Press.
- Li, Fang-Kuei. 1977. *A Handbook of Comparative Tai*. *Oceanic Linguistics*. Special Publication No.15.

Honolulu: University Press of Hawaii.

Maspero, H. 1978. *China in Antiquity* (translated by F.A. Kierman, Jr. from the French version *La Chine Antique* first published in 1927). The University of Massachusetts Press.

Pe Maung Tin and Luce, G.H. (translators). 1960. *The Glass palace Chronicle of the Kings of Burma*. Rangoon: Rangoon University Press.

Ray, N., 1946. *Theravada Buddhism in Burma*. Calcutta: University of Calcutta.

Schafer, E.H. 1967. *The Vermilion Bird*. Berkeley: University of California Press.

Scott, J.G. and J.P. Hardiman. 1900. *Gazetteer of Upper Burma and the Shan States*. Rangoon: The Superintendent, Government Printing.

Taylor, K.H. 1976. *The Birth of Vietnam*. Berkeley: University of California Press.

Than Tun. 1988. *Essays on the History and Buddhism of Burma* (P. Strachan ed.). Scotland: Kiscadale Publications.

การสำรวจศึกษาคนไทยในโครงการนี้ ได้รับการสนับสนุนจาก สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ด้วยการริเริ่มและประสานงานอย่างสำคัญของ รองศาสตราจารย์ สุมิตร ปิติพัฒน์ ศาสตราจารย์ ยรรยง จิระนคร (เจีย แยน จอง) ได้กรุณาเป็นทั้งครูและล่าม ในระหว่างการทำงานภาคสนาม. ส่วน ศาสตราจารย์ หวัง ก๊ะ เฉียน ซึ่งเป็นผู้ชำนาญพื้นที่ ได้นำพาเราไปสู่โลกที่น่าสนใจ ของคนไทยแห่งลุ่มแม่น้ำจินชาเจียง ศาสตราจารย์ ดร ประเสริฐ ณ นคร ได้กรุณาให้ทั้งความรู้และข้อคิดเห็นที่มีประโยชน์ ทั้งยังเตรียมเอกสารอ้างอิงให้บางรายการ. ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ นักวิชาการอาวุโสผู้เป็นกัลยาณมิตร ทุกท่านที่ได้เอ่ยนามถึง. นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณ ชาวบ้านคนไทยผู้มีมิตรไมตรี และน้ำใจอันงาม ในทุกหมู่บ้านที่เราได้ไปเยี่ยมเยือน. นักวิชาการและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นของจีนอีกหลายท่าน ในอำเภอ หู่ตั้ง, หยงเหริน และ ต้าเหยา ของมณฑลยูนนาน ที่ช่วยประสานงานในภาคสนาม และให้ข้อมูลอันมีประโยชน์. และยังมีเพื่อนนักวิชาการไทยอีก 2 ท่าน ที่ได้ร่วมคณะเดินทาง ระหกระเหินไปด้วยกัน ตลอดระยะเวลาหลายวัน คือ ดร รัตนาพร เศรษฐกุล และ คุณดำรงพล อินทร์จันทร์.